

Economisch - Statistische Berichten

46e JAARGANG - 29 NOVEMBER 1961 - No. 2314

VACATURES

BIJ HET

SECRETARIAAT VAN DE RAAD
VOOR DE GEMEENTEFINANCIËN

wordt gevraagd een

JONG ECONOOM

met belangstelling voor statistische analyse en publieke financiën.

Aanstelling, in dienst van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, geschiedt op nader overeen te komen voorwaarden, afhankelijk van antecedenten en leeftijd.

Sollicitaties worden ingewacht vóór 15 december bij de Directie der Vereniging, Paleisstraat 5, 's-Gravenhage.

Op het secretariaat van het

Productschap voor Vee en Vlees te 's-Gravenhage

valt een vacature te vervullen door een

JONG ECONOOM

Gezocht wordt een academisch gevormd medewerker, nl. doctorandus in de economie of landbouwkundig ingenieur.

De te vervullen functie biedt mogelijkheden tot ruim contact met het bedrijfsleven, met name op het terrein van de exporthandel. Voorts zal de aan te stellen functionaris belast worden met de bestudering van internationale vraagstukken, o.a. die met de ontwikkeling van de Europese Economische Gemeenschap verband houden. Beheersing van de moderne talen is derhalve vereist.

De salariering zal nader worden overeengekomen, waarbij rekening wordt gehouden met eventuele reeds opgedane ervaringen in de praktijk.

Sollicitaties met volledige inlichtingen over opleiding, referenties, enz. binnen 2 weken na het verschijnen van dit blad te richten aan de Voorzitter van het Productschap voor Vee en Vlees, Laan van Meerdervoort 53, Den Haag.

Adviezen
bij de keuze
van
beleggingen
en het sluiten
van alle
verzekeringen

R. MEES & ZONEN

ROTTERDAM

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de

Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010) 3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoornlaan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010) 6 93 00, toestel 1 of 3.*

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Toerisme naar Nederland

Door de lange besprekingstermijnen voor de zomervakanties en door de toenemende trek naar de wintersport lijkt het toerisme ook in de late herfst binnen de horizon van een ruime belangstelling te kunnen vallen. Het zal geen verbazing verwekken dat op deze plaats allereerst aandacht wordt geschonken aan het minder frivole aspect van het deviezenverkeer. Deze geestesinstelling zal vermoedelijk aan het publiek meer ten voorbeeld worden gesteld naarmate de zorg over het „structurele” betalingsbalansoverschot zich verplaatst naar het nog zorgelijker verschijnsel van het wegsmelten van dit surplus. Het verdienen van deviezen zal dienovereenkomstig op het prioriteitenlijstje van nationale deugden naar hogere plaatsen evolueren. Aldus was de ongunstige Amerikaanse betalingsbalanspositie dit jaar een aanleiding voor President Kennedy zijn volk aan te sporen tot deviezenascense door onthouding van buitenlandse vakanties.

De rol van gastheer heeft voor ons land geen wind-eieren opgeleverd. De stroom van deviezeninkomsten uit deze bron verbreedde zich in de jaren 1958, 1959 en 1960 van f. 323 mln., via f. 397 mln. tot f. 484 mln.¹⁾ Toch heeft dit niet geleid tot grote deviezenoverschotten op de „toeristenbalans”. Er is veeleer sprake van een merkwaardig toeristisch deviezenequilibrisme door de toenemende Nederlandse bestedingen in het buitenland. De overschotten beliepen namelijk in 1958, 1959 en in 1960 slechts f. 6 mln., f. 10 mln. en f. 1 mln. Er zijn aanwijzingen dat de inkomstenstijging in het lopende jaar geringer zal zijn. Dit blijkt o.a. uit het laatst gepubliceerde schattingscijfer van f. 233 mln. voor de eerste zes maanden van dit jaar. De vergelijkbare bedragen in de jaren 1959 en 1960 waren resp. f. 170 mln. en f. 203 mln.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat het, beperkt geregistreerde, aantal overnachtingen van buitenlanders in 1960 in de seizoenmaanden van mei tot en met september

t.o.v. deze periode in 1959 met ruim 14 pCt. is gestegen²⁾. Uit de onlangs verschenen O.E.E.C.-studie: „Tourism in Europe” blijkt evenwel dat de gemiddelde toeristische groei in de lid-staten en Zuidslavië nog enigszins groter was. Onze tabel demonstreert eveneens dat in het tweede kwartaal van dit jaar nauwelijks van een buitenlandse toeristische groei kan worden gesproken.

Opvallend is de daling van het aantal Amerikaanse toeristen in deze periode, nl. met ca. 10 pCt. t.o.v. het betreffende kwartaal in 1960. Uit een door de Algemene Nederlandse Vereniging voor Vreemdelingenverkeer (A.N.V.V.) ingestelde enquête blijkt dat de indruk bestaat

dat ook in latere seizoenmaanden van dit jaar dit bezoek is afgenomen. Deze inzinking lijkt voor het gehele Europese continent van toepassing te zijn. Een Amerikaanse bron vermeldt dat in de maanden mei, juni en juli het aantal burgers uit dit land, die Europa als reisdoel hadden, daalde van 392.567 in deze periode in 1960 tot 376.863 in 1961. Als oorzaken hiervan komen o.a. in aanmerking de politieke spanningen, het ontbreken van grote evenementen

(Olympische spelen e.d.) en de bovenvermelde oproep van de President. Overigens verwacht het A.N.V.V. dat het buitenlandse bezoek als geheel t.o.v. 1960 niet noemenswaardig is toegenomen.

Wat de nationale samenstelling van het buitenlands bezoek betreft komt in de tabel de Duitse overspoeling tot uiting in het topcijfer van ruim 52 pCt. Hierna volgen de Britten en Schotten en de Amerikanen. Het bezoek richt zich vooral op de vier grote steden met ca. 48 pCt. van het aantal hotelovernachtingen. Daarna volgen de Noordzeebadplaatsen met ca. 23 pCt. De sterkte van de Duitse toeristische „Atlantikkwall” bestond uit 61,4 pCt. van alle hotelovernachtingen in deze badplaatsen.

De betekenis van de buitenlandse gasten voor de Horeca-sector kan worden geïllustreerd door de volgende indexcijfers van het C.B.S. voor 1960 (1955: 100) inzake hotelovernachtingen (deze representeren 58 pCt. van alle geregistreerde buitenlandse overnachtingen in 1960): buitenlandse gasten: 146; Nederlandse gasten: 107 en voor alle gasten: 123.

	mei-september a)		april-juni b)	
	1960	1959	1961 c)	1960
Totaal (x 1.000) ...	3.849	3.363	1.185	1.183
België en Luxemburg	3,6	4,0	49.965	53.782
Frankrijk	3,9	4,1	71.578	74.955
Duitsland	52,2	52,4	385.229	370.395
Engeland en Schotland	10,7	10,6	203.715	202.352
Verenigde Staten ..	9,8	9,2	146.138	161.383
Overige landen	19,8	19,7	328.602	320.363

Nationaliteitsquote: a) in pCt. en b) in absolute getallen, alleen in hotels.
c) „Maandstatistiek van de binnenlandse handel, het verbruik en de prijzen”, november 1961.

¹⁾ C.B.S.: „Maandstatistiek van het financieuzen”, juli 1961.

²⁾ „Statistiek vreemdelingenverkeer”, 1960, 32 blz., f. 3,15. Verkrijgbaar bij Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Zinzendorfflaan 3, Zeist en de boekhandel.

INHOUD

Toerisme naar Nederland	Blz. 1119	Culturele aspecten van de commerciële televisie, door Dr. P. Gros	Blz. 1130
Fiscus en werkende echtgenote, door Drs. E. L. Berg	1120	Surinaamse kanttekeningen, door G. C. A. Mulder, B. Sc., Ps. D.	1132
De Wet op het Schadeverzekeringsbedrijf, door C. P. A. Bakker	1123	Ingezonden stukken	1134
Petroleum; recente ontwikkelingen in het gebied van de O.E.E.C., door F. S. Noordhoff.	1127	Notitie:	
		Arme landen worden armer	1136
		Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman ..	1138

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Een fiscale voorziening ten gunste van de werkende gehuwde vrouw mag geen methode vormen om het voor ieder te hoog geachte inkomstenbelastingtarief voor een belangrijk deel der belastingplichtigen te mitigeren. De keuze van een forfaitaire belastingaftrek is een gelukkige. De aftrek dient om een stuk belasting, dat ten onrechte aan de voet van het inkomen is geheven, te compenseren. Een aftrekbaar stellen van de werkelijk gemaakte en aantoonbare extra uitgaven stuit op praktische bezwaren, terwijl de theoretische fundering ervan zeker niet sterker is dan die van de forfaitaire aftrek. De forfaitaire aftrek, zoals die is neergelegd in het recente voorstel-Van den Berge, komt aan belasting-technische bezwaren tegemoet, welke bezwaren nog wel aan de voorstellen-Hofstra-Zijlstra kleefden. Een differentiatie naar het aantal kinderen ware toe te juichen. De in de M.v.T. gegeven argumentatie voor de van het inkomen afhankelijke voorziening houdt echter een groot gevaar in. Hiermede wordt immers vrij baan gegeven voor elk voorstel het maximum van de aftrek te verhogen, welke verhoging de rechtvaardige belastingdrukverdeling in gevaar zou brengen.

Fiscus en werkende echtgenote

Huidige regeling.

Het inkomen van de werkende gehuwde vrouw wordt thans voor de vaststelling van de inkomstenbelastingsschuld met dat van haar man als één geheel beschouwd en belast ten name van de man; uiteraard heeft dit gevolgen voor de progressie. Deze methode wordt door het werkende echtpaar in het algemeen als onrechtvaardig ervaren. Een onplezierige ervaring die veelal berust op de directe confrontatie met het progressieve inkomstenbelastingtarief waarmee het inkomen ¹⁾ van de vrouw als het ware extra zwaar — als de inkomenstop — getroffen wordt. De opvatting, dat het door de echtgenote verdiende inkomen nu juist de top van het gezamenlijk inkomen vormt en dat dit stuk inkomen extra zwaar wordt belast, kan op theoretische gronden eenvoudig worden weerlegd ²⁾; er is geen reden om de belastingmatigende invloed die bijv. uitgaat van de vrijstelling aan de voet en van de kinderaftrek, geheel aan het inkomen van de man toe te rekenen.

Niettemin is het duidelijk dat er zich in de praktijk vele gevallen voordoen, waarin het door de echtgenote verdiende inkomen het zwaarst belast lijkt. Een duidelijk voorbeeld: stel dat de man geen inkomstenbelastingaanslag zou ontvangen (de ingehouden loonbelasting zou tevens eindheffing zijn geweest); wanneer zijn vrouw geen inkomen zou hebben genoten. Nu de echtgenote wél tot het gezamenlijk inkomen heeft bijgedragen ³⁾, zal het echtpaar, voor de berekening van het netto door de vrouw verdiende inkomen, de aanslag geheel op dat inkomensdeel in mindering brengen.

Dit psychologisch wat ongelukkige effect van de geldende regeling mag nochtans onze blik niet verduisteren voor de principiële redelijkheid van het gezamenlijk en progressief

belasten van de echtgenotelijke inkomens. In onze inkomstenbelasting wordt het gezin beschouwd als de economische eenheid waaraan het door de gezinsleden verdiende inkomen ten goede komt. De inkomstenbelastingdruk dient derhalve verdeeld te worden naar de maatstaf van het *gezinsinkomen*; hierbij wordt dan rekening gehouden met de uiteenlopende behoeften, die de gezinsamenstelling medebrengt en van invloed zijn op de draagkracht van een gegeven gezinsinkomen. Of nu een additioneel inkomen door de man of door zijn echtgenote wordt verdiend, maakt voor de financiële draagkracht van dat inkomensdeel niet uit.

Voor zover het werkende echtpaar verontwaardigd is over het progressieve inkomstenbelastingtarief, onderscheidt het zich niet van het merendeel der belastingplichtigen en kan het ook geen aanspraak maken op een geprivilegieerde behandeling.

Extra kosten der werkende echtgenote.

Met het bovenstaande wil intussen niet gezegd worden dat de huidige fiscale behandeling van het inkomen der werkende echtgenote ideaal is. Ter bepaling van het belastbare — draagkrachtbepalende — inkomen mogen slechts de normale kosten van verwerving in mindering worden gebracht. Een extra aftrek ter tegemoetkoming in de overige kosten die de arbeid van de vrouw in het algemeen zullen veroorzaken (bijv. kosten van huishoudelijke hulp, kinderverzorging, geringere huishoudelijke efficiency e.d.), wordt in het Besluit op de Inkomstenbelasting niet toegestaan. Een dergelijke aftrek kan niet worden toegekend binnen het instituut van de kosten van verwerving, daar uitgaven voor huishoudelijke hulp, kinderverzorging etc. *inkomensbestedingen* vormen en niet voor verwerving of behoud van de inkomsten der echtgenote zijn gedaan.

Wil men zo'n extra-kostenaftrek invoeren, dan is een wettelijke regeling nodig en bij het voorstel van Wet op de inkomstenbelasting 1958 is in dezen de eerste stap gezet: voor elke dag dat de echtgenote ten minste 4 uur achtereen arbeid heeft verricht, wordt f. 3 van het belastbare inkomen afgetrokken, zulks met een maximum van

¹⁾ In het navolgende wordt steeds het arbeidsinkomen bedoeld.

²⁾ Vergelijk bijv.: Gehuwd en ongehuwd in de inkomstenbelasting, Commissie Nouwen, Centrum voor Staatkundige Vorming, 1961, blz. 10.

³⁾ Hetzij door langer dan een maand een dienstbetrekking te vervullen, hetzij door (samen met de man) meer dan f. 200 per jaar „bij te verdienen”.

f. 624 per jaar (Ontwerp-Hofstra): In het Ontwerp-Zijlstra (ontwerp van Wet op de inkomstenbelasting 1960) zijn die bedragen gewijzigd in f. 4,50 voor elke dag dat de vrouw tenminste 3½ uur achtereen arbeid heeft verricht, met een maximum van f. 1.000.

Op de blz. 27 en 28 van de Memorie van Toelichting op eerstgenoemd wetsontwerp wordt duidelijk gemaakt, hoe de Minister van Financiën tot zijn voorstel is gekomen. Het beginsel van de samenvoeging van de echtgenotelijke inkomens wordt vanzelfsprekend niet geschonden⁴⁾. Een aftrekbaar stellen van de *werkelijk gemaakte* extra kosten van huishoudelijke hulp, kinderverzorging etc. blijkt zeer onbevredigend: het is zeer moeilijk aan te tonen of (en welk deel van) dergelijke kosten inderdaad niet zouden zijn gemaakt, als de echtgenote zich tot de status van huisvrouw beperkt had; bovendien zouden de werkende gehuwde vrouwen die zich huishoudelijke hulp en dergelijke niet kunnen permitteren en dus met extra inspanning het additionele inkomen verwerven, de aftrek ook niet ontvangen. Zo mondt het voorstel uit in een forfaitaire aftrek, die wordt verleend onafhankelijk van de vraag of er aantoonbare extra uitgaven zijn gedaan.

De Commissie Nouwen (zie noot 2) acht deze argumentatie niet overtuigend. De moeilijke toerekening van de extra uitgaven aan de beroepsactiviteiten van de echtgenote behoeft de fiscus niet af te schrikken: bij iedere uitgaaf welke betrekking heeft op een partieel zakelijk gebruik, doet zich dit probleem voor. Een meer principiële bezwaar heeft de Commissie tegen het toekennen van een aftrek

schrijden. Zij acht de voorgestelde aftrek een duidelijke begunstiging van de beroepsarbeid van de gehuwde vrouw, welke begunstiging zij op principiële gronden afwijst. Een forfaitaire kostenaftrek, onafhankelijk van de vraag of die kosten zijn gemaakt, zou in strijd zijn met de systematiek van onze inkomstenbelasting: met het verschil in inspanning waarmee het inkomen is verdiend, mag rekening worden gehouden.

Het is interessant deze reeks bezwaren tegen de regeling „Hofstra-Zijlstra” nauwkeurig te bezien; niet alleen is het enige serieuze alternatief voor de forfaitaire aftrek een belastingverlichting, afhankelijk van de werkelijk gemaakte extra kosten, doch bovendien komen daarbij nagenoeg alle ter zake doende problemen aan de orde: de beoordeling van het meest recente voorstel „Van den Berge” zal dan eenvoudiger blijken.

Hofstra-Zijlstra contra Commissie Nouwen.

Om de draagkracht van de commissoriale bezwaren tegen de forfaitaire aftrek te kunnen beoordelen, moeten wij eerst nagaan op welke wijze de fiscus de huishoudelijke arbeid van de echtgenote waardeert. Men mag aannemen dat de waarde van de huishoudelijke diensten van de vrouw verdisconteerd zijn in de inkomstenbelastingvrijstelling aan de voet. Bij het huidige inkomstenbelastingtarief bedraagt het theoretisch belastingvrije minimum inkomen f. 1.320 voor een ongehuwde en f. 1.920 voor een echtpaar, dus f. 960 per gehuwde. Een bedrag van f. 2.640 min f. 1.920, dus van f. 720 wordt beschouwd als de door de huishoudelijke werkzaamheden van de vrouw en „economies of large scale” veroorzaakte draagkrachtverhoging bij dat „bestaansminimum”.

Wanneer nu de echtgenote beroepsarbeid gaat verrichten zal die draagkrachtverhoging bij een gegeven inkomen minder bedragen, naarmate zij minder in staat zal zijn haar normale huishoudelijke werk te doen. In het middelpunt van onze beschouwing dient dan ook te staan, dat *bij beroepsarbeid van de echtgenote de in het theoretisch belastingvrije minimum inkomen ingecalculeerde draagkracht ingevolge haar huishoudelijke arbeid voor een overeenkomstig deel ten onrechte wordt belast*. Een aftrek ter zake van de extra kosten van de gehuwde werkende vrouw moet derhalve gezien worden als een tegemoetkoming in deze te hoge draagkrachtschatting aan de voet van het tarief.

In eerste instantie is het dan niet de zaak van de fiscus op welke wijze de werkende echtgenote zichzelf in de praktijk doet vervangen. De rijk geschakeerde werkelijkheid zou bemoeienis van de fiscus in elk geval tot een onmogelijkheid maken: wellicht steekt de echtgenoot de helpende hand toe, daarmee eigen overwerk opofferend; misschien is de buurvrouw gewend het hare bij te dragen, daarvoor passende geschenken ontvangend; in vele gevallen zal de vrouw zelf, met hulp van het oudste kind, de schade inhalen; in welk geval in het bijzonder de huishouding op luxueuzere wijze gevoerd zal moeten worden door afwenteling van een deel van haar arbeid op leveranciers; in andere gevallen zal een betaalde hulp het huishouden verrichten.

Terugkomend op de geciteerde bezwaren van de Commissie Nouwen zijn mijns inziens de volgende opmerkingen op haar plaats.

Allereerst zij toegegeven dat de verdediging van de forfaitaire aftrek op grond van de extra inspanning, waarmee

	Vrouwen met beroep	
	1947	1959
Echtgenoten	189.000	124.000
waarvan:		
medewerkend in bedrijf van man	152.000	38.000
buitenshuis werkend	37.000	86.000
Totaal werkende vrouwen	944.000	922.000

Bron: Maandschrift C.B.S., juni 1961, blz. 545.

Gehuwde werkende vrouwen in procenten van totaal aantal werkende vrouwen in enkele landen (globale cijfers)

Verenigde Staten	33
Engeland	31
Duitsland	10
Nederland	5

voor extra kosten, die in feite niet worden gemaakt (voor wel gemaakte, doch niet aantoonbare extra uitgaven acht zij een bescheiden forfaitaire aftrek juist). De voorgestelde regeling werkt bijzonder gunstig voor het overgrote deel der werkende gehuwde vrouwen die zelf hun gezinsarbeid blijven verrichten en is onvoldoende voor de kleine groep echtgenoten, die huishoudelijke hulp aanstellen, omdat de werkelijke kosten spoedig het vrijgestelde maximum over-

⁴⁾ In Duitsland heeft het Bundesverfassungsgericht een aanmerkelijke belastingbesparing voor de belastingplichtigen verkregen door deze samenvoeging in strijd met de grondwet te verklaren. Het zou te ver voeren op deze zaak in te gaan; voldoende zij dat Duitse deskundigen geen goed woord voor dit besluit over hebben. De in navolging van de Verenigde Staten ingevoerde „income-splitting” is niet anders dan een voor de begunstigten zeer aantrekkelijke tariefsmatiging, die de belastingdrukverdeling op onrechtvaardige wijze doorkruist.

de gehuwde werkende vrouw haar huishoudelijke werk en haar beroepsarbeid in voorkomende gevallen verricht, weinig gelukkig is. In het Nederlandse belastingstelsel past geen regeling die inkomen dat met extra inspanning is verworven, minder zwaar belast. Zoals hierboven is uiteengezet, is dit verwerpelijke argument echter overbodig: aan de voet van het tarief worden de huishoudelijke diensten der echtgenote belast (onafhankelijk van het feit of zij ook werkelijk worden verricht); deze belasting is gegoten in een forfaitaire verlaging van het vrijgestelde minimum inkomen. Het is geenszins a-systematisch een tegemoetkoming in de ten onrechte geheven belasting dan ook in de vorm van een forfaitaire aftrek te verlenen. De wijze waarop de werkende echtgenote haar huishouding voert, is een zaak die in de persoonlijke sfeer ligt; zelfs wanneer men zou menen dat de fiscus het laatste woord zou moeten hebben, zou de praktische uitvoerbaarheid van een dergelijke regeling zulks niet toelaten.

Er is mijns inziens geen enkele reden om aan te nemen dat de voorgestelde aftrek de beroepsarbeid van de echtgenote zou stimuleren: daartoe zijn de bespaarde belastingbedragen bij verschillende inkomens waarlijk te gering. Een andere zaak is, dat velen het juist zullen betreuen, wanneer de fiscale tegemoetkoming in dezen de echtgenote niet tot beroepsarbeid zal verleiden: de haast die thans achter de verwezenlijking van deze fiscale regeling wordt gezet, kan niet anders dan uit hoop op een vergroot arbeidsaanbod van gehuwde vrouwen worden verklaard.

Zwaarder dan alle principiële argumenten weegt intussen het voordeel van de praktische uitvoerbaarheid van een forfaitaire aftrek, waarbij voor de fiscus financieel onbetekenende procedures omtrent wat wel en wat niet aftrekbaar is, worden vermeden. De omstandigheid dat de in de ontwerpen-Hofstra-Zijlstra gestelde eisen ter zake van de arbeidsduur van de werkende echtgenote praktisch onaantrekkelijk zijn, is het belangrijkste motief geweest de Staten-Generaal een nieuw voorstel aan te bieden en de reeds geconcipeerde regeling niet aanhangig te maken.

Het recente voorstel-Van den Berge.

Met medewerking van het parlement hoopt de Staatssecretaris van Financiën vóór 1 januari 1962 (een nieuw) artikel 54a in het Besluit op de Inkomstenbelasting te kunnen opnemen. De daarin neergelegde voorziening ten gunste van de werkende gehuwde vrouw komt in het kort op het volgende neer. Voor de toepassing van het tarief wordt op het zuiver inkomen van belastingplichtige één derde deel van de arbeidsinkomsten van zijn echtgenote in mindering gebracht en wel met een minimum van f. 500 (of zoveel minder als de inkomsten bedragen) en een maximum van f. 2.000. Deze aftrek geldt ook wanneer de vrouw haar echtgenoot in zijn bedrijf of (zelfstandig uitgeoefend) beroep terzijde staat en wel gebaseerd op een bedrag „dat een redelijke beloning blijkt te zijn” voor haar werkzaamheden. Er is een speciale regeling voor de gevallen waarin — gelet op de aard van het bedrijf — deze medewerking van de vrouw ter plaatse gebruikelijk is: de belastingplichtige behoeft dan slechts aan te tonen dat zijn echtgenote niet van het normale patroon afwijkt om de beloning van haar arbeid op f. 2.250 per jaar gesteld te zien; hij resp. de inspecteur mag aantonen, dat dit bedrag hoger resp. lager dient te liggen. (De interessante bepaling ten aanzien van de loonbelasting moet hier onbesproken blijven).

Zoals gezegd, dit ontwerp heeft — meer dan het ontwerp-Hofstra-Zijlstra — het voordeel van een eenvoudige praktische uitvoerbaarheid⁵⁾. De grootte van de aftrek is niet meer afhankelijk van de arbeidsduur, welke constructie geleid zou hebben tot een ongewone administratie en een moeilijke controle, doch van het door de vrouw verdiende inkomen. De gedachte dat de extra kosten van huishoudelijke hulp, kinderverzorging en dergelijke groter zullen zijn, naarmate de vrouw langer achtereens afwezig is, lag aan de eerstgenoemde constructie ten grondslag. Staatssecretaris Van den Berge stelt nu in de Memorie van Toelichting op het nieuwste wetsontwerp⁶⁾: „Deze kosten alsook de andere extra kosten van de huishouding welke zich voordoen als de echtgenote werkt, vormen weliswaar een belangrijk, doch niet het enige aspect van de meer zelfstandige positie die de gehuwde vrouw door haar arbeid verkrijgt. Deze grotere zelfstandigheid uit zich in wijziging van haar levenssfeer en behoeftenpatroon, in toeneming van haar financiële zeggenschap en in nieuwe of hogere uitgaven, welke van huishoudelijke doch ook van andere aard kunnen zijn”.

Het is jammer dat wij Nederlanders steeds weer behoefte blijken te hebben aan principiële argumenten, ook wanneer het voor ieder duidelijk moet zijn dat die argumenten niet de basis hebben gevormd waarop de genomen beslissing rust. Het nieuwste voorstel is immers verkozen op grond van zijn praktische hanteerbaarheid, terwijl de verhoging van de bovengrens tot f. 2.000 niet meer is dan het resultaat van trekken en duwen. De aangehaalde argumentatie zou niet zo belangrijk zijn, wanneer er niet een groot gevaar in school: hiermede is immers een verband tussen de omvang van de aftrek en de waarde van de huishoudelijke diensten der echtgenote duidelijk losgelaten. Zo wordt dan de deur wijd open gezet voor het steeds verder verhogen van de maximum aftrek: men kan zich eenvoudig beroepen op de strekking van art. 45a, zoals die mede blijkt uit de Memorie van Toelichting. Ondanks het feit dat de Staatssecretaris alle aandacht blijkt te hebben voor de redelijke belastingdrukverdeling tussen echtparen waarvan de vrouw werkt en de overige echtparen prijkt de geciteerde zin in de Memorie van Toelichting; hopelijk is mijn toekomstbeeld te pessimistisch⁷⁾.

Juist omdat mijns inziens de belastingvoorziening gericht moet zijn op de compensatie van de aan de voet ten onrechte geheven belasting en de omvang van die belasting mede afhankelijk is van het aantal kinderen van de werkende echtgenote, zou een differentiatie van de aftrek naar het aantal kinderen (jonger dan 16 jaar) toegevoegd moeten worden. Voor de concrete uitwerking van die differentiatie zou bijv. de minimum aftrek, afhankelijk van het aantal kinderen, kunnen variëren van f. 500 tot f. 1.000; het deel van de in aftrek toegelaten arbeidsinkomsten van de vrouw zou evenzo kunnen oplopen van één derde deel tot het volle bedrag dier inkomsten, terwijl ook het maximum van f. 1.500 tot f. 2.000 zou kunnen stijgen.

⁵⁾s-Gravenhage.

E. L. BERG

⁵⁾ Ten aanzien van de „redelijke beloning” en het „plaatselijke gebruik” in de regeling voor de echtgenote van de ondernemer zal echter wel de nodige rechtspraak moeten ontstaan!

⁶⁾ Wit-Kamerstuk 6534, blz. 4, 1e kolom.

⁷⁾ Moge dat reeds blijken bij de parlementaire behandeling van het wetsontwerp-Van den Berge, welks behandeling binnen enkele weken moet zijn afgerond.

Schrijver geeft in onderstaand artikel een kritisch commentaar op het ontwerp van Wet op het Schadeverzekeringsbedrijf. Enkele bezwaren, die de auteur tegen het wetsontwerp naar voren brengt, zijn: 1. er is niet duidelijk gemaakt waarom een meer beperkte vorm van toezicht op de schadeverzekering onvoldoende zou zijn; de motivering van de noodzaak van het toezicht is weinig gefundeerd; 2. door de concessies op het gebied van de solvabiliteit is de kans op deconfitures niet tot een aanvaardbaar minimum teruggebracht; 3. er is onvoldoende aandacht geschonken aan de betekenis welke doorlopend toezicht op de ondernemingen door gekwalificeerde accountants heeft; 4. de Regering zal aannemelijk dienen te maken dat het toevertrouwen van het toezicht aan de Verzekeringskamer voordelen oplevert boven de instelling van een nieuw orgaan; 5. de regeling volgens welke aan bepaalde uitkeringscrediteuren een recht van voorrang wordt verleend hoort in de wet niet thuis.

De Wet op het Schadeverzekerings- bedrijf

Inleiding.

Bij Koninklijke Boodschap van 26 oktober 1961 (stukken 1961/1962 no. 6545) werd aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal een ontwerp van Wet op het Schadeverzekeringsbedrijf aangeboden.

Het 56 artikelen tellende ontwerp vertoont op vele punten overeenstemming met de Wet op het Levensverzekeringbedrijf, Stbl. 1922 no. 716. Ofschoon de materie in verschillende opzichten ingewikkelder is dan die voor het levensverzekeringbedrijf, is het ontwerp toch eenvoudiger dan de genoemde wet van 1922. Deze vereenvoudiging is bereikt door de verwijzing naar verschillende Algemene Maatregelen van Bestuur, waarvan geen ontwerpen zijn bijgevoegd.

De Memorie van Toelichting is vrij beknopt. Het algemeen gedeelte telt iets meer dan twee bladzijden, terwijl de artikelsgewijze toelichting met ruim vijf bladzijden weinig licht werpt op de punten welke in de nog ontbrekende Algemene Maatregelen van Bestuur zullen worden uitgewerkt.

Bij het ontwerpen van de regels voor het toezicht is een middenweg gekozen uit de drie voorkomende toezichtstelsels, t.w. het publiciteitssysteem, het systeem van normatieve voorschriften en het materiële systeem. Het publiciteitssysteem gaat het minst ver door slechts te verlangen dat bepaalde financiële gegevens worden gepubliceerd. Bij het systeem van normatieve voorschriften worden normen voorgeschreven, waaraan de ondernemingen moeten voldoen, terwijl bij het materiële systeem voorschriften worden gegeven welke ingrijpen in het bedrijfsbeleid der maatschappijen.

Het systeem in Engeland komt het meest met het publiciteitssysteem overeen. Gezien de gunstige ontwikkeling van het verzekeringswezen aldaar had het voor de hand gelegen iets omtrent de ervaringen aldaar mede te delen. Op dit punt zwijgt de Memorie van Toelichting. Alleen met een verwijzing naar het toezicht op het levensverzekeringbedrijf, waarbij het systeem van normatieve voorschriften toepassing vindt, wordt ook voor de schadeverzekering dit systeem voorgesteld. Gestreefd is naar een systeem waarin de verzekerden een zo groot mogelijke

bescherming genieten. Op geen enkele wijze blijkt, dat bij het bepalen van de omvang der regels een afweging heeft plaats gevonden van de daarmee gepaard gaande kosten van uitvoering en het verwachte effect. Aan de ontwikkeling van de accountancy en de daarin aanwezige mogelijkheden is geen aandacht geschonken. Dit is des te meer opmerkelijk nu recentelijk regels voor het accountantswezen zijn tot stand gekomen.

De inhoud van het ontwerp.

Het ontwerp bevat 9 hoofdstukken, t.w.

- I Inleidende bepalingen
- II Algemene bepalingen
- III Het toezicht
- IV Noodregeling
- V Overdracht van verbintenissen
- VI Het beroep
- VII Bepalingen van bijzondere aard
- VIII Strafbepalingen
- IX Overgangs- en slotbepalingen

In hoofdstuk I komen de definities en de werkingssfeer van de wet voor. Hoofdstuk II regelt o.a. de meldingsplicht van de ondernemingen, het afgeven van verklaringen door de Verzekeringskamer en de eisen waaraan de ondernemingen moeten voldoen. In hoofdstuk III is de regeling van het toezicht door de Verzekeringskamer omschreven. De „voorschriften voor ondernemingen die bijzondere voorziening behoeven”, welke voor de levensverzekeringmaatschappij in de praktijk de naam „noodregeling” kregen, zijn voor de schadeverzekering aangepast onder de praktijknaam overgenomen in hoofdstuk IV. Hoofdstuk V geeft de regels volgens welke ondernemingen hun verbintenissen zonder medewerking van de verzekeringnemers aan andere ondernemingen kunnen overdragen. Op de inhoud van de overige hoofdstukken wordt hierna wat de belangrijkste punten betreft ingegaan.

De inleidende bepalingen.

Teneinde elke vorm van verzekering onder toezicht te brengen wordt de overeenkomst van schadeverzekering negatief omschreven, nl. als een overeenkomst van ver-

zekering welke geen verband houdt met het leven of de dood van de mens of m.a.w. welke geen levensverzekering is. Ongevallenverzekeringen, hoewel verband houdende met de dood van de mens, blijven schadeverzekeringen.

De wet geldt zowel voor de in Nederland gevestigde ondernemingen als voor de buiten Nederland gevestigde ondernemingen voor zover zij in Nederland het schadeverzekeringsbedrijf uitoefenen.

De sociale verzekeringsorganen, de ziekenfondsen en de pensioenfondsen vallen terecht buiten deze wet, omdat daarvoor op andere wijze in het toezicht is voorzien. Voorts blijven buiten het toezicht de ondernemingen die uitsluitend molestschade op onderlinge grondslag verzekeren en de ondernemingen die zich uitsluitend met herverzekering bezig houden. Bij Algemene Maatregel van Bestuur kunnen ook nog andere ondernemingen of groepen van ondernemingen, eventueel voorwaardelijk, worden uitgesloten van toepassing der wet. Daarbij heeft men met name aan plaatselijk werkende onderlinge verzekeringsmaatschappijen gedacht, waarbij de omstandigheid dat bestuur en leden elkaar kennen als een voldoende waarborg wordt gezien. Het buiten het toezicht vallen wordt niet als een bezwaar gevoeld, omdat — aldus de Memorie van Toelichting — ieder kan nagaan of een onderneming al of niet onder toezicht staat. Hoewel theoretisch juist, lijkt mij dit argument praktisch wel erg zwak, omdat verzekeringen overwegend in goed vertrouwen op de tussenpersoon plegen te worden afgesloten.

De algemene bepalingen (de zgn. normatieve voorschriften).

Om het schadeverzekeringsbedrijf te mogen uitoefenen moet bij de Verzekeringskamer een aanmeldingsformulier worden ingediend, waaruit blijkt dat de onderneming aan de wettelijke eisen voldoet. Op deze aanmelding volgt een beslissing van de Verzekeringskamer. Is deze bevestigend dan volgt publikatie in de Nederlandse Staatscourant.

Afwijkend van de regeling voor het levensverzekeringbedrijf zijn de bepalingen omtrent het uitoefenen van een nevenbedrijf. Voor de levensverzekeringmaatschappij is elk nevenbedrijf verboden. Voor de schadeverzekering kan nevenbedrijf worden toegelaten. Daartoe is echter wel een verklaring van geen bezwaar van de Verzekeringskamer nodig, waaraan voorwaarden verbonden kunnen zijn.

Bijzonder ingrijpend is art. 8 dat een regeling bevat volgens welke voor de contante waarde van nog nader bij Algemene Maatregel van Bestuur te bepalen periodieke uitkeringen door de onderneming zekerheid moet worden gesteld in de vorm van een beleggingsdepot. Bij liquidatie of faillissement wordt aan de rechthebbenden op bedoelde periodieke uitkeringen een recht van voorrang op de opbrengst van het depot toegekend. In de Memorie van Toelichting wordt deze voorrang verdedigd met een beroep op de gelijkgeaardheid met uitkeringen uit hoofde van levensverzekering, terwijl voorts wordt gewezen op het alimentatie-element dat deze uitkeringen dikwijls kenmerkt. Deze motivering acht ik onjuist. Bij de levensverzekeringmaatschappij bestaat geen voorrang voor polis-crediteuren

boven andere schuldeisers. Als men ervan uitgaat dat de ontworpen wet leidt tot verbetering van de solvabiliteit der ondernemingen en het voorkomen van deconfitures, dan past daarin geen bevoordeling van bepaalde schuldeisers en nog minder een voorrecht van de ene uitkeringscrediteur boven de andere. Aanvaarding van art. 8 zou betekenen dat alle kapitaalsuitkeringen (bijv. wegens ongeval aan een weduwe of wegens invaliditeit aan een invalide) worden achtergesteld bij periodieke uitkeringen. Waarom zou de uitkering wegens brandschade aan iemand die zijn totale bezit verloren zag gaan achtergesteld moeten worden bij de rechten op periodieke uitkeringen? Aangezien de extra zekerheid voor bepaalde uitkeringen gaat ten koste van de zekerheid voor andere uitkeringen, waarvan het sociaal belang misschien nog veel groter is, dient art. 8 m.i. uit het ontwerp te verdwijnen. Dit betekent voorts een niet te verwaarlozen vereenvoudiging van de wet met een belangrijke besparing op de kosten van uitvoering (zowel die van de Verzekeringskamer als van de ondernemingen).

Als rechtsvorm wordt in beginsel slechts de naamloze vennootschap en de onderlinge waarborgmaatschappij toegelaten. Voor nieuwe ondernemingen is een kapitaal van een miljoen gulden vereist. Voor de naamloze vennootschap en de onderlinge waarborgmaatschappij met een in aandelen verdeeld waarborgkapitaal kan worden volstaan met een storting van tien procent. Op deze kapitaalseisen zijn uitzonderingen mogelijk, waarbij o.a. gedacht is aan onderlinge maatschappijen waarbij de leden volledig aansprakelijk zijn. *In de overgangsbepalingen worden deze kapitaalseisen buiten toepassing gesteld voor de ondernemingen die zijn opgericht vóór 1 januari 1961.* Dit komt neer op eerbiediging van „verkrege rechten”. Op zichzelf is dit wel te loven, doch hieraan kleven grote bezwaren. Door deze faciliteit blijven vele tientallen ondernemingen met een kapitaal van enkele duizenden guldens ongehinderd voortbestaan. Uit solvabiliteitsstandpunt zullen zij een voorwerp van aanhoudende zorg zijn, *waaraan geen einde komt!* De kapitaalseis van een miljoen gulden heeft weinig praktische betekenis. De aanwezigheid van enkele honderden kleine ondernemingen maakt het reeds op fiscale gronden aantrekkelijker zulk een kleine onderneming op te kopen en uit te breiden dan een nieuwe onderneming op te richten.

Een redelijk en verantwoord beleid brengt m.i. mede, dat men niet direct doch wel na verloop van een zekere overgangstermijn minimale kapitaalseisen stelt, al zouden deze maar de helft of twee derde zijn van die welke voor nieuwe ondernemingen gelden. Een redelijke overgangstermijn lijkt mij tien jaren.

De Memorie van Toelichting houdt er overigens wel rekening mede, dat de kapitaalsstructuur van een onderneming door de overgangsregeling te wensen overlaat. De Regering wil dit door de Verzekeringskamer laten corrigeren door middel van het adviesrecht. Dit is niet elegant. Als buiten de hierna nog te noemen waarborgen een kapitaal nodig is — en dat is buiten kijf — dan dient die eis in de wet te worden verankerd.

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

Naast de algemene kapitaal-eis staat de eis van extra-waarborgen, welke zoals uit het voorgaande blijkt voor de vóór 1 januari 1961 opgerichte ondernemingen de enige eis vormen. Deze extra-waarborgen moeten tenminste tien procent van de geboekte brutopremie gedurende het voorgaande boekjaar bedragen. Dit betekent dat een onderneming haar eigen vermogen moet aanpassen aan de toename van de bedrijfsomvang.

Ondernemingen die buiten Nederland gevestigd zijn moeten om hier te lande te mogen werken een zodanige zekerheid stellen dat zij financieel gezien voor hun Nederlands bedrijf op één lijn komen te staan met een onderneming in Nederland. Deze zekerheid dient tot waarborg voor de belangen van de in Nederland gesloten overeenkomsten. Een overeenkomstige situatie bestaat reeds ten aanzien van buitenlandse verzekeraars op het gebied van de levensverzekering.

Een bijzondere bevoegdheid wordt aan de Kroon verleend om maatregelen te nemen tegen buitenlandse ondernemingen die de wet ontduiken.

Het toezicht.

Het toezicht wordt, alsof het vanzelf spreekt, opgedragen aan de Verzekeringskamer op grond van haar veelzijdige verzekerings-technische kennis en ervaring. Hierbij merk ik op dat een dergelijke kennis en ervaring niet gebonden is aan een orgaan doch aan personen. Er zijn voor zover mij bekend noch onder de leden noch onder het leidinggevend personeel van de Verzekeringskamer personen die ooit rechtstreeks bij de bedrijfsvoering van een schadeverzekeringsmaatschappij betrokken zijn geweest. De noodzakelijke kennis zal praktisch in hoofdzaak bij de uitvoering van de wet verkregen moeten worden. Echte deskundigen zou men uit het bedrijfsleven moeten aantrekken, zoals de Regering ook in 1922 bij de instelling van de Verzekeringskamer heeft gedaan.

Er is een belangrijker reden waarom voorzichtigheid moet worden betracht bij het opdragen van het toezicht aan de Verzekeringskamer. De taak welke de Verzekeringskamer er door deze wet bij krijgt is vermoedelijk meer omvattend dan alle taken die zij thans reeds vervult. Aangezien leden én personeel der Verzekeringskamer naar men mag aannemen voldoende belast zijn met de werkzaamheden welke uit de huidige taken voortvloeien, betekent dit, dat zowel het college (de leden) als het personeel uitbreiding zullen moeten ondergaan. Hierdoor ontstaat een organisatievraagstuk, nl. of het aanbeveling verdient een bestaand apparaat uit te breiden of een nieuw orgaan te stichten. Voor organisatie-deskundigen is het een uitgemaakte zaak dat een uitbreiding lang niet altijd doelmatig is zowel op grond van kostenoverwegingen als van problemen bij de leiding. Men kan zich dus terecht afvragen of een vergroting van het college geen gevaar oplevert voor een soepel bestuur. Ook de kwaliteiten van de leden spelen een rol. In het huidige college domineren de wiskundige specialisten. Bij de schadeverzekering speelt de wiskundige kennis in het algemeen een ondergeschikte rol, doch daartegenover de economische en controle-technische kennis een hoofdrol. Specialisten op deze terreinen zijn in het college niet aanwezig. Bij de invoering van het toezicht op de pensioenfondsen heeft men aan de bestaande Verzekeringskamer een aantal deskundigen op sociaal gebied toegevoegd, die overigens niet aan de werkzaamheden der kamer deelnemen. Voor de uitvoering van het toezicht op de schadeverzekering lijkt het beter dit

niet te doen, doch in de plaats daarvan naar het voorbeeld van de rechterlijke macht tot instelling van een afzonderlijke „kamer” over te gaan. Deze kamer in de Verzekeringskamer zou kunnen bestaan uit drie leden, t.w. een financieel deskundige (een econoom uit het bedrijfsleven), een deskundige op het gebied van de controle (een accountant) en een jurist (met ervaring in de rechterlijke macht), waarbij een hunner als voorzitter van deze kamer zou moeten worden aangewezen. Om besluiten te kunnen nemen zouden de huidige leden van de Verzekeringskamer bij ontstentenis van de leden der (schade)kamer als vervangers kunnen optreden. Hoewel het mogelijk is een en ander in de instructie voor de Verzekeringskamer te regelen, lijkt het mij beter deze opzet in de wet vast te leggen.

Het eigenlijke toezicht komt in grote lijnen overeen met de regeling welke voor het levensverzekeringbedrijf bestaat. Toch zijn er belangrijke verschillen. Het accent valt op de financiële verslaglegging. Het jaarverslag moet desgevraagd aan de verzekeringnemers worden verstrekt. Bij de Verzekeringskamer zullen staten moeten worden ingediend. De informatie aan de Verzekeringskamer zal meer omvatten dan het jaarverslag, omdat daarin niet alle staten behoeven te worden opgenomen. Dit is een verschil met de levensverzekering. Aan de staten moet een accountantsverklaring worden toegevoegd. Dit betekent dat accountantscontrole verplicht is. (Deze verplichting geldt niet voor het levensverzekeringbedrijf). De Verzekeringskamer kan tegen de handhaving van een accountant bezwaar maken indien deze naar haar oordeel niet of niet méér de nodige waarborg biedt dat hij de hem toevertrouwde taak naar behoren zal vervullen. Dezelfde regeling geldt voor pensioenfondsen. Deze maatregel is onvoldoende. Veel meer nog dan bij de levensverzekeringmaatschappijen en pensioenfondsen brengt de organisatie van een schadeverzekeringmaatschappij mede, dat doorlopend toezicht van een gekwalificeerd deskundige, de accountant, noodzakelijk is. Dit doorlopende toezicht kan de Verzekeringskamer zelf niet vervullen, omdat dit zou impliceren dat zij door haar accountantsafdeling een doorlopende controle bij alle ondernemingen zou moeten laten instellen. Haar toezicht zal vermoedelijk neerkomen op een tienjaarlijks onderzoek zoals bij levensverzekeringmaatschappijen en pensioenfondsen. Bij de uitvoering van de Pensioen- en Spaarfondsenwet, waarvoor dezelfde inschakeling van een accountant geldt, is het de accountants van de Verzekeringskamer wel gebleken hoe weinig waarde gehecht kan worden aan de controle van niet gekwalificeerde accountants. Juist omdat ondeugdelijke controle veelal niet kan worden bewezen, kan hiertegen nauwelijks worden opgetreden. Voor pensioenfondsen met een eenvoudige structuur, waarbij de belanghebbenden zelf in de organisatie betrokken zijn, is dit soms nog wel toelaatbaar. Bij de schadeverzekeringmaatschappij kunnen de belanghebbenden veelal geen invloed uitoefenen, terwijl de belangen van onderneming en verzekeringnemers meestal divergeren. Hier is ondeugdelijk doorlopend toezicht volstrekt onaanvaardbaar. Op grond van het algemeen belang zouden m.i. alleen register-accountants als accountant van een schadeverzekeringmaatschappij mogen optreden.

Opvallend is ook de bepaling dat de Verzekeringskamer ontheffing kan verlenen van de verplichting tot accountantscontrole indien de aard of omvang der onderneming daartoe aanleiding geeft. Daarbij is gedacht aan de mogelijkheid dat de kosten van een accountantsonderzoek de exploitatierekening onevenredig zwaar zou belasten.

Gezien het feit dat doorlopend toezicht noodzakelijk is, zijn de kosten daarvan altijd gemotiveerd. Bij een kleine onderneming kunnen deze kosten nooit onevenredig hoog zijn. Zou men de kleine onderneming zonder doorlopend toezicht laten, dan zou de consequentie zijn dat de Verzekeringskamer zelf de leemte zou moeten opvullen, waarmee geen lagere kosten gemoeid zijn dan van een accountantscontrole. Dit wordt niet anders indien deze kosten op grote ondernemingen worden afgewenteld. Na het voorgaande is het wel duidelijk dat de ontheffingsmogelijkheid van accountantscontrole ontoelaatbaar moet worden genoemd.

Nieuw in vergelijking tot de levensverzekering is de mogelijkheid dat de verslaglegging van moeder- en dochterondernemingen of van zusterondernemingen kan worden gecombineerd tot een concern-verslag.

Om het toezicht te kunnen uitoefenen wordt de Verzekeringskamer bevoegd inlichtingen in te winnen, getuigen en deskundigen op te roepen, en inzage te nemen of te doen nemen van de boeken en bescheiden van een onderneming.

De Verzekeringskamer is bevoegd aan een onderneming adviezen te geven, indien zij dit nodig acht in het belang van de verzekeringnemers (of van degenen die het zullen worden). De onderneming krijgt een termijn om hierop te antwoorden. Doet zij dit niet of is het antwoord onbevredigend of handelt zij in afwijking van haar antwoord, dan kan de Verzekeringskamer haar advies publiceren in de Nederlandse Staatscourant en een of meer nieuwsbladen. Deze bevoegdheid zal hoofdzakelijk preventief moeten werken. De redactie van de bepaling is zo gekozen dat de Verzekeringskamer het adviesrecht ook zal kunnen hanteren ten aanzien van onereuze polisvoorwaarden en onereuze bedrijfsgesties bij de hantering van discretionaire polisvoorwaarden. Dit lijkt mij een bijzonder netelige aangelegenheid. Daarmede wordt ook de deur op een kier gezet voor het indienen van klachten, hetgeen wel eens tot dringen zou kunnen leiden.

De noodregeling.

De gewone bepalingen omtrent surcéance van betaling zijn op schadeverzekeringsmaatschappijen niet van toepassing. In de plaats daarvan treedt de noodregeling, welke overigens ook toepassing kan vinden in andere gevallen dan die welke in het algemeen aanleiding geven tot surcéance van betaling.

Indien een onderneming zich in een zodanige toestand bevindt dat het belang van de verzekeringnemers, verzekeren of rechthebbenden op periodieke uitkeringen hetzij liquidatie van de onderneming of van het geheel of een gedeelte van de verzekeringsportefeuille, hetzij overdracht van alle of een deel van de verbintenissen uit verzekeringsovereenkomsten, hetzij beide vordert, is de Verzekeringskamer met machtiging van de rechtbank bevoegd daartoe het nodige te verrichten. Deze zeer grote bevoegdheid wordt niet verleend zolang de hierboven genoemde extra-waARBorgen op of boven het wettelijk peil liggen. Als de machtiging wordt verleend treedt de Verzekeringskamer in alle rechten van de organen der onderneming.

Voor de faillietverklaring van een onderneming is het niet nodig dat een toestand aanwezig is van te hebben opgehouden te betalen. Het is voldoende dat een naar goed koopmansgebruik opgemaakte balans een tekort vertoont. Geheel bevredigend is deze regeling niet. Het is immers denkbaar dat de balans weliswaar een tekort aanwijst,

doch dat een zekere winstcapaciteit aanwezig is die maakt dat op de duur weer een gezonde toestand mag worden verwacht. Of deze regeling ook in de praktijk onbevredigend zal werken hangt af van de wijze waarop de Verzekeringskamer haar bevoegdheid tot het aanvragen van faillissement zal hanteren.

De overdracht van verbintenissen.

Een onderneming zal met goedvinden van de Verzekeringskamer haar verbintenissen uit hoofde van overeenkomsten van schadeverzekering aan een andere onderneming kunnen overdragen. De verzekeringnemers kunnen zich tegen deze overdracht — anders dan bij de levensverzekering — niet verzetten. Daartegenover krijgen zij wel het recht bij zulk een overdracht de verzekeringsovereenkomst op te zeggen.

Het beroep.

Van vele besluiten van de Verzekeringskamer kan een onderneming bij de Kroon in beroep komen. Vóór het nemen van de beslissing op het beroepschrift wordt de Raad van State gehoord.

Bepalingen van bijzondere aard.

Aan iedereen die bij de toepassing van de wet een taak vervult wordt een geheimhoudingsplicht opgelegd.

Naast de reeds in de wet genoemde gevallen wordt een algemene gelegenheid geopend om bij Algemene Maatregelen van Bestuur nadere voorschriften te geven.

De kosten van noodregeling komen ten laste van de betrokken onderneming. De overige kosten zullen volgens een nog nader te bepalen maatstaf over de ondernemingen worden omgeslagen.

Strafbepalingen; overgangs- en slotbepalingen.

Het spreekt vanzelf dat een goede uitvoering van de wet meebrengt, dat op overtreding van de voorschriften een strafsancie staat.

In de overgangs- en slotbepalingen worden de termijnen voor de eerste aanmelding en de beslissing daarop geregeld. Gedurende een beperkte tijd mag een onderneming haar bedrijf voortzetten indien niet aan de wettelijke eisen wordt voldaan. Daarna moet liquidatie volgen.

Samenvatting.

Het thans ingediende ontwerp geeft een regeling van het toezicht op de schadeverzekering die niet volledig te overzien is omdat op verschillende belangrijke punten veel wordt overgelaten aan Algemene Maatregelen van Bestuur omtrent de inhoud waarvan weinig wordt medegedeeld.

Er is niet duidelijk gemaakt waarom een meer beperkte vorm van toezicht onvoldoende zou zijn. De motivering van de noodzaak van het toezicht is weinig gefundeerd. De aangevoerde gronden zouden ook voor het bankwezen kunnen gelden, waarbij het vertrouwen een nog grotere rol speelt dan bij de schadeverzekering.

Ten aanzien van de bestaande ondernemingen worden op het gebied van de solvabiliteit bij voorbaat, zodanige concessies gedaan dat moet worden gevreesd dat de financiële toestand van een groot aantal van die ondernemingen niet zo zal verbeteren als nodig is om de kans op deconfitures tot een aanvaardbaar minimum terug te brengen. Hantering van het adviesrecht om hierin verbetering te brengen is in beginsel niet juist en vermoedelijk slecht uitvoerbaar, omdat bruikbare normen daarvoor ontbreken.

Petroleum

Recente ontwikkelingen in het gebied van de O.E.E.C.

Op het tweede Arabische petroleumcongres, dat in oktober 1960 te Beiroet is gehouden, kwamen uitgewerkte voorstellen inzake „proration” (onderlinge verdeling) der olie-exporten onder toezicht van de O.P.E.C.¹⁾ aan de orde. De olie-maatschappijen waren hier sterk tegen. Toch konden de congressisten de ogen niet sluiten voor de toenemende bedreiging van olie uit de Sowjet-Unie. Immers, vlak voor de opening van het congres had de Russische Regering erin toegestemd, India meer dan 100 mln. vaten olieproducten in de komende vier jaren te leveren tegen ca. 20 pCt. beneden de geldende prijzen op de wereldmarkt. Ook bleek steeds duidelijker dat Italië, een van de grootste afnemers van olie uit het Nabije Oosten, zich voor zijn olieleveringen meer en meer gaat richten op de Sowjet-Unie, „and was even considering becoming an European distributor of Soviet oil products”.

Uit het rapport „Soviet oil in the cold war” van een Amerikaanse Senaatscommissie, 1961.

Enkele belangrijke statistische gegevens.

In januari van dit jaar vers, in Engelse tekst en onder bovenstaande titel, een nieuw rapport van de petroleumcommissie van de O.E.E.C. gepubliceerd. Een wel zeer belangwekkend rapport, dat uit twee delen bestaat: „The growing importance of oil” en „How Europe's needs are met”. Naast elf gewone hoofdstukken bevat het een overzicht van de olie- en natuurgaspositie der 18 aangesloten landen, alsook niet minder dan 16 interessante tabellen betreffende import, raffinage, het eindgebruik van petroleumproducten, verbruik per hoofd van de bevolking enz., enz.

Zo lezen wij bijv. op blz. 126 dat voor het weg- en luchtverkeer het verbruik van motorbenzine in de jaren 1955 t/m 1959 toenam van 20,4 tot 26,6 mln. ton, dat het verbruik van kerosine voor het luchtverkeer toenam van 1,1 tot 2,1 mln. ton en in de landbouw en voor huishoudelijk gebruik van 3,1 tot 3,5 mln. ton. Wat gas/diesel- en stookolie betreft werd nevenstaand staatje afgedrukt.

Voor de belangrijke toeneming van de posten 4,7 en 8: krachtstations, andere industrieën en centrale verwarming, trekt hierbij de aandacht. Het totale verbruik liep

in West-Europa in deze vijf jaren op van 100,3 tot 150,5 mln. ton.

Belangrijke gegevens verschaft ons ook de tabel over het gebruik van alle soorten energie in de afzonderlijke landen, dus inzake de zgn. brandstoffenbalansen. Wij kie-

TABEL 1. Verbruik van gas/diesel- en stookolie O.E.E.C.-landen a)

	1955	1959
	(in mln. ton)	
1. Wegverkeer	7,2	10,6
2. Verkeer per spoor	1,8	2,2
3. Verkeer te water en met kustvaarders	2,6	3,8
4. Krachtstations	3,9	9,5
5. Gasindustrie	0,8	0,9
6. IJzer- en staalindustrie	3,6	5,5
7. Andere industrieën	17,9	30,8
8. Centrale verwarming in huizen en kantoren	13,2	24,3
9. „Marinebunkers”	13,3	14,7

a) Behalve Spanje.

zen acht landen waar het gebruik van steenkool over 1955 nog meer dan 60 pCt. bedroeg (Nederland en Ierland bleken over 1959 te zijn afgefallen).

¹⁾ O.P.E.C. = Organization of Petroleum Exporting Countries (landen uit het Nabije Oosten en Venezuela).

(vervolg van blz. 1126)

Er is onvoldoende aandacht geschonken aan de betekenis welke doorlopend toezicht op de ondernemingen door gekwalificeerde accountants heeft. Zonder de wettelijke eis van doorlopende controle door hoog gekwalificeerde accountants (register-accountants) kan de Verzekeringkamer de verantwoordelijkheid voor het toezicht niet dragen. Het stellen van die eis opent voorts de mogelijkheid van rationele beperkingen bij de controle-arbeid van de accountants der Verzekeringkamer, waardoor de uitvoeringskosten van de wet aanzienlijk lager worden dan bij toelating van onvoldoend deskundigen als accountant der onderneming.

Alvorens het toezicht aan de Verzekeringkamer toe te

vertrouwen zal de Regering aannemelijk dienen te maken dat dit voordelen oplevert boven de instelling van een nieuw orgaan. Voorts dient duidelijk te worden op welke wijze de nieuwe taak in de organisatie van de Verzekeringkamer wordt ingepast, waarbij met name de onvermijdelijke uitbreiding van het college — waarover elke mededeling ontbreekt — toelichting behoeft.

De regeling volgens welke aan bepaalde uitkeringscrediteuren een recht van voorrang wordt verleend hoort in de wet niet thuis. Er is wel iets te zeggen voor een regeling waarbij premiecrediteuren (vooruitbetaalde premie over het lopend verzekeringsjaar) terugtreden tot alle overige crediteuren ten volle zijn voldaan.

Utre:ht.

C. P. A. BAKKER.

TABEL 2.

Het totale energieverbruik gesplitst naar soorten energie

Landen		Steen- kool	Olie	Natuur- gas	Water- kracht
		(in procenten)			
België	1955	81	19		
	1959	70	30		
Luxemburg	1955	95	5		
	1959	93	7		
Nederland	1955	63	37		
	1959	50	49	1	
Frankrijk	1955	68	27	1	4
	1959	62	31	2	5
West-Duitsland	1955	88	10	1	1
	1959	78	20	1	1
Ierland	1955	60	38		2
	1959	50	46		4
Turkije	1955	67	31		2
	1959	67	31		2
Ver. Koninkrijk	1955	85	15		
	1959	76	24		
Het gehele gebied	1955	75	21	1	3
	1959	64	30	2	4

West-Europa komt in dit opzicht een heel eind bij de Verenigde Staten ten achter met voor 1957 deze percentages: steenkool 37, olie 24, natuurgas 34 en waterkracht 5²⁾. Geen wonder dat het verbruik per hoofd van de bevolking ook grote verschillen te zien geeft. Men oordele: in het gebied van de O.E.E.C. liep dit op van 0,306 tot 0,434 metrieke ton, waartegenover de Verenigde Staten cijfers te zien geven van 2,525 en 2,615 metrieke ton, hetgeen op een zeer grote economische voorsprong wijst.

Italië, de spelbreker.

Het rapport bespreekt op de blz. 53 en 54 wel de export van olie uit het Sowjetblok naar Italië, West-Duitsland, Zweden en Frankrijk als voornaamste afnemers, maar haalt daarbij Italië niet speciaal naar voren. Uit de onderscheidene tabellen kan men nochtans omtrent de betekenis van Italië bij deze export wel meer aan de weet komen. Men zie hiertoe tabel 3.

TABEL 3.

Invoer door Italië van ruwe olie in 1959
(x 1.000 ton)

Venezuela	577
Afrika	1.121
Irak	5.591
Iran	1.507
Koeweit	8.106
Saoedi-Arabië	5.616
Nabije Oosten	269
U.S.S.R. en andere Oosteuropese landen	2.316
Totaal	25.103

Wat deze invoer van ruwe olie uit het gebied der Sowjet-Unie in werkelijkheid betekent, wordt ons wel heel duidelijk als wij in aanmerking nemen, dat in de andere landen van de O.E.E.C. in totaal 1.023 x 1.000 ton ruwe olie, d.i. minder dan de helft van wat Italië uit Oost-Europa importeerde, werd ingevoerd.

Met de invoer van petroleumprodukten uit de Sowjet-Unie behoort Italië tot de grootste vier afnemers, t.w. Frankrijk 896, West-Duitsland 608, Italië 595 en Zweden 925 (x 1.000 ton). Maar al staat Italië wat de invoer van petroleum betreft op het lijstje van vier op de onderste plaats, wat de totale importen aanbelangt, staat het met

²⁾ Voor de Sowjet-Unie waren de percentages over 1957 resp. 78,4; 16,4; 2,8 en 2,4. Gunstig zijn deze cijfers zeker niet. Voor de E.E.G. kunnen wij de volgende cijfers noemen: 69,5; 21,5; 1,8 en 7,2.

(advertentie)

3.035 x 1.000 ton ver bovenaan. Waar laat Italië — zo zouden wij met enige nadruk willen vragen — deze hoeveelheden, die bovendien worden aangevuld met omvangrijke importen uit het Nabije Oosten, welke laatste wellicht geheel of gedeeltelijk zullen worden vervangen door olie uit het eigen produktiegebied in de Perzische Golf, van waaruit de aanvoer in februari van dit jaar met een zending van 20.000 ton is begonnen?

De tabel op blz. 130 van het rapport geeft ons op deze klemmende vraag een alleszins bevredigend antwoord. De Italiaanse raffinaderijen leveren per jaar 24,8 mln. ton produkten af, waarvan het land zelf 17,7 mln. ton kan afnemen, zodat er voor export — in 1959, wel te verstaan! — 7,1 mln. ton beschikbaar kwam. Wij zullen op de Italiaanse exporten van goedkope benzine naar West-Europa hieronder terugkomen, en nemen thans eerst de exporten uit de Sowjet-zone in ogenschouw.

De uitvoer van ruwe olie steeg van 1955 t/m 1959 van 0,3 tot 3,4 mln. ton en van petroleumprodukten van 2,4 tot 6,9 mln. ton. Deze hoeveelheden mogen op zichzelf wellicht niet groot worden genoemd, maar in een tijd van overproduktie leggen zij wel degelijk gewicht in de schaal, terwijl het vooruitzicht dat de stijging van in totaal 2,7 tot 10,3 mln. ton in vijf jaren tijds zich in alle zekerheid zal voortzetten, bepaald niet bemoedigend mag worden genoemd. Maar dat de Sowjet-Unie, welk land er altijd op uit is zwakke plekken in de Westerse eenheid te ontdekken, er bij haar petroleumoffensief in geslaagd is, Italië aan haar zijde te krijgen, is wel zeer bedenkelijk te achten!

Verstoring der Westeuropese oliemarkt.

Het behoeft geen verwondering te wekken dat deze Italiaanse transacties met de gevaarlijke vijand van het Westen veel kritiek hebben uitgelokt en dat er al in oktober 1960 op werd aangedrongen dat er ten deze samenwerking zou komen tussen de zes landen van de E.E.G., waarvan Italië er een is. En in november 1960 was het de heer Horstmann, directeur van de Esso Nederland, die scherpe kritiek leverde op het handelscontract, dat Italië onlangs had afgesloten met de Sowjet-Unie en waarin o.a. wordt voorzien in de levering van grote hoeveelheden ruwe olie uit communistische landen aan het Italiaanse staatsbedrijf, de E.N.I. Deze transactie miste naar zijn zeggen elke reële commerciële basis en kan van Russische zijde alleen bedoeld zijn ter ontwrichting van de westelijke oliemarkt en als een poging tot verkrijging van grotere politieke invloed in Italië.

In februari 1961 werd desalniettemin een nieuw handelsakkoord gesloten tussen de Sowjet-Unie en Italië, hetgeen ertoe leidde dat er vragen werden gesteld in het Italiaanse parlement over een in gevaar komen van „the security of the Western world” („The Christian Science Monitor” van 17 maart 1961). Het „Algemeen Handelsblad” van 9 februari 1961 had geschreven dat er in kringen van de olie-industrie te Hamburg werd verklaard dat de gestadige aanbieding van aardolieprodukten uit Italiaanse overschotten de Westeuropese oliemarkt dreigt te verstoren. West-Duitsland en Zwitserland zijn volgens deze zegslieden de landen, die het ergst door het Italiaanse overschot worden getroffen. Het overschot is het gevolg van te grote capaciteit van de Italiaanse raffinaderijen.

Op de Westeuropese markt wordt benzine goedkoop aangeboden en deze vindt haar weg naar de goedkope benzinstations, die geen banden met de grote oliemaatschappijen hebben. Volgens deskundigen is de Italiaanse raffinagecapaciteit ongeveer twee keer zo groot als het verbruik op de Italiaanse binnenlandse markt, zo deelden genoemde kringen verder mede. De raffinaderijen kunnen thans jaarlijks 45 mln. ton ruwe olie verwerken³⁾ en hoewel de capaciteit niet ten volle wordt gebruikt, kreeg de bedrijvigheid nieuwe stimulansen door recente aankopen van grote hoeveelheden ruwe olie van de Sowjet-Unie.

Het teveel aan aardolieprodukten van de Russische olieleveranties kan niet op de binnenlandse markt worden verkocht en moet dus worden uitgevoerd. In andere landen, waar de markt tot dusver stabiel was, worden door deze toenemende export verstoringen veroorzaakt, die nog worden vergroot door de verlaging van de invoerrechten op grond van de overeenkomsten der E.E.G. Volgens de bovengenoemde kringen zou de Europese Commissie haar aandacht aan dit vraagstuk moeten schenken, daar anders de gehele Westeuropese markt in een voortdurende toestand van onrust zou blijven.

Dus weer een beroep op de E.E.G. en prompt werd op 6 maart 1961 een mededeling gepubliceerd van een woordvoerder van de Europese Commissie, het uitvoerend orgaan van de E.E.G., houdende dat voortaan contracten, zoals het enige tijd geleden door de Italiaanse staatsmaatschappij E.N.I. met de Sowjet-Unie gesloten contract voor de levering van 12 mln. ton ruwe olie uit de Sowjet-Unie, voorwerp dienen te zijn van voorafgaand overleg tussen de landen van de E.E.G. en de uitvoerende organen van de Gemeenschappen. Hij deelde verder mede, dat reeds besprekingen met de regeringen der aangesloten landen hebben plaatsgehad met het doel te komen tot een tenuitvoerlegging van art. 3, par. 1 van het E.E.G.-verdrag. Dit artikel bepaalt, dat de aangesloten landen hun handelsbetrekkingen met derde landen op zodanige wijze dienen te coördineren, dat aan het einde van de overgangperiode de noodzakelijke voorwaarden bestaan voor het voeren van een gemeenschappelijke handelspolitiek tegenover derde landen.

Wat zielig moest de man van de E.E.G. hierop laten volgen, dat de E.E.G. door de Italiaanse Regering op de hoogte was gesteld van de voornaamste bepalingen van het contract van de E.N.I. met de Sowjet-Unie en dat de inlichtingen van de Italiaanse Regering o.a. betrekking hadden op de hoeveelheden en de leveringsdata. Alsof met minder had kunnen worden volstaan!

³⁾ Het rapport van de O.E.E.C. spreekt, zoals wij hebben gezien, van 24,8 mln. ton door de raffinaderijen in 1959 afgeleverde produkten.

Italië houdt het been stijf.

Drie maanden nadat deze verklaring was afgegeven, kwam uit Brussel het bericht, dat de groot-importeur van (goedkope) Russische olie, Italië, op een bijeenkomst van vertegenwoordigers van de E.E.G.-landen in Brussel, geweigerd had in te gaan op een voorstel van zijn medeleden, om de invoer van Russische olie te beperken. Het is niet onmogelijk dat de vijf overige E.E.G.-landen thans zullen besluiten, de invoer van olie- en olieprodukten uit Italië aan beperkingen te onderwerpen, zo werd hierbij tevens medegedeeld.

De vijf opposerende Euromarkt-landen, w.o. Nederland, verzetten zich niet zozeer tegen de invoer van Russische olie door Italië voor binnenlands verbruik, maar zij hebben er wel ernstig bezwaar tegen dat de Russische olie via Italiaanse raffinaderijen onder dekking van het E.E.G.-verdrag naar hun landen wordt geëxporteerd (Italië: an European distributor of Soviet oil products). Er is nog een kans — aldus „De Volkskrant” van 13 juli 1961 — dat dit olieconflict wordt opgelost op politiek niveau, maar bepaald hoopvol klonk dit toch niet.

En zo moest dan ook „Petroleum Press Service” in het nummer van augustus 1961 een beschouwing opnemen onder de titel „The Russo — Italian oil trade criticized”, waarin de moeizame pogingen werden geschetst die van de zijde der E.E.G. zijn aangewend om het halsstarrige Italië tot andere en betere inzichten te brengen. Zo bepleitte de heer Robert Marjolin, een der vice-presidenten van de Europese Commissie, dat de zes landen van de E.E.G. hun olie-invoeren uit de Sowjet-Unie zouden beperken tot hoogstens 10 pCt. van hun totale behoeften. Deze landen — buiten Italië — voeren momenteel ongeveer 7 pCt. in; „but Italy was responsible for over a half”.

Zoals wij hebben gezien, wenst Italië in deze generlei medewerking te verlenen. Er zullen nu eerst nog informele besprekingen plaats hebben, maar dan zullen bepaalde voorstellen toch aan de Raad van Ministers moeten worden voorgelegd. Het standpunt van de vijf E.E.G.-landen — buiten Italië —, dat er ernstig bezwaar moet worden gemaakt tegen het exporteren van Russische olie naar hun landen via Italiaanse raffinaderijen en onder dekking van het E.E.G.-verdrag, mag alleszins redelijk worden genoemd. Het moet ons dan ook van het hart dat Italië in dezen hoog spel speelt en de eenheid van het Westen aan grotere gevaren blootstelt dan waarvan het zich rekenschap blijkt te geven.

Naschrift.

De „Statistische Wegwijzer” van het Bureau voor de Statistiek der Europese Gemeenschappen vermeldt op blz. 59, wat Italië betreft, het cijfer 14.956 × 1.000 ton voor leveringen op de binnenlandse markt (O.E.E.C. 17.700). Het verschil kan liggen in het eigen verbruik der raffinaderijen en de bunkering van zeeschepen (noot op blz. 58). Wij houden ons dus maar aan het exportcijfer van iets meer dan 7 mln. ton („Petroleum Press Service” van april 1961 geeft voor 1959 en 1960 de cijfers 7.303 en 7.220).

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

Leeft met Uw tijd mee!

Leest de „E.-S.B.”

Culturele aspecten van de commerciële televisie

In een eerste bijdrage is aan de hand van verschillende publikaties geconstateerd, dat sterke juridische argumenten pleiten voor toelating van commerciële televisie in Nederland en de verwachting is uitgesproken, dat bij de komende openbare behandeling in de Tweede Kamer, dit aspect in het bijzonder de aandacht zal krijgen.

Daarenboven zullen ook de culturele aspecten tegen elkaar worden afgewogen en met name met betrekking tot de verhouding van het bedrijfsleven tot de cultuur, alsmede tussen de reclame en de cultuur. Het is natuurlijk onjuist te beweren, dat de reclame een culturele activiteit in de engere zin van het woord is. Reclame is voor alles een economische activiteit: diensten en goederen aan de man brengen. Maar de vormgeving kan wel degelijk gebaseerd zijn op artistieke maatstaven zonder daarbij het doel uit het oog te verliezen, nl. de verkoop te stimuleren en te reguleren. Zo zal de verantwoorde reclame stellig rekening houden met de normen, die een samenleving beheersen. Zo gezien mag men de reclame dan ook niet stellen tegenover de cultuur in enge zin, maar als element van de cultuur in ruime zin.

Doelmatige reclame is cultureel.

Alleen wanneer de reclame in de televisie een waarlijk a-cultureel element zou zijn, zouden culturele overwegingen aan de reclame de televisie kunnen onthouden. Deze mogelijke vrees is evenwel ongegrond omdat de *Nederlandse stijl* van de reclame, zoals die algemeen wordt aanvaard, in vele opzichten ver uitkomt boven de buitenlandse reclame-methoden¹⁾. Dan zijn er verder de *normen*, die de reclame-wereld zichzelf vrijwillig heeft opgelegd en die, in tegenstelling met het buitenland, waar zelfs wettelijke bepalingen in het leven zijn geroepen, hier te lande zonder dwang van de Overheid tot stand zijn gekomen. Ook het *eigenbelang* van de adverteerders gedooft niet, dat de reclamevormen strijden met algemeen aanvaardbare opvattingen, omdat dit in strijd zou zijn met de *overwegingen van zelfbehoud* van een commerciële t.v.-organisatie zelf.

Over dit eigenbelang en het parallel lopen van reclame en cultuur schreef de journalist A. Koolhaas in het „Parool” eens, „dat de reclame zich niet kan veroorloven slecht te zijn „want op hetzelfde ogenblik bestaat zij niet, of wordt zij anti-reclame. Er is heel veel voor te zeggen om het boeiende als kenmerk te incorporeren in de culturele waarde. Wanneer de een of andere manifestatie of het één of andere schouwspel, dat een hoge culturele waarde moet hebben, op grond van de naam van de schrijver of gezien de standing van de optredenden, vervelend is, dan is de culturele waarde alleen maar pretentie. In werkelijkheid is er dan in het geheel geen waarde, laat staan een culturele.

Het is duidelijk, dat de hedendaagse mens verschrikkelijk veel ziet, bijzonder veel indrukken te verwerken krijgt en moeilijk is te vangen in een ongestoorde aandachtigheid. Die aandacht kan bestaan voor allerhande zaken. Voor culturele dingen en serieuze onderwerpen, voor lol, voor verstrooiing en zonder twijfel ook voor minderwaardige dingen. Maar zeker is de aandacht van het publiek alleen maar gevangen te houden wanneer het gebodene, dus of in het culturele of in het amusante (wat volstrekt geen tegenstelling behoeft te zijn) of in de verstrooiing, of in de lol,

kwaliteit heeft en op zichzelf boeiend is. Dat element wordt in het begrip „cultureel” veel te veel verwaarloosd en dat element zal met name commerciële televisie niet kunnen verwaarlozen, omdat de reclame dan anti-reclame wordt”²⁾.

Programmaverzorging.

Wanneer tegen de invoering van de reclameboodschap zelf geen bezwaar meer wordt aangevoerd, dan blijft evenwel de vraag of ook de *programmaverzorging*, wanneer men die een culturele daad wil noemen, aan een vennootschap op aandelen mag worden opgedragen. Erkennend, dat de commercie toegang moet hebben tot het beeldscherm en dat „zulk een afwijzing strijdig zou zijn met het democratisch bestel”³⁾, gaat Prof. T. T. ten Have niet zo ver om ook de programmaverzorging aan anderen te willen overlaten dan de omroepen.

Wij dienen t.a.v. dit aspect evenwel te bedenken, dat het adverterende bedrijfsleven ook geen behoefte heeft om zelf de programmaverzorging ter hand te nemen, want dat zou immers betekenen een invoering van het „sponsored” programma (het patronagesysteem), waarbij de adverteerder verantwoordelijkheid draagt voor de programma-inhoud. „Deze vorm”, aldus Dr. Van der Wal in zijn openingsrede t.g.v. de Utrechtse najaarsbeurs 1958, „is om verschillende redenen voor Nederlandse verhoudingen af te wijzen. Vooral omdat de adverteerders, die zich toch met de programma’s willen gaan bemoeien, zich zouden bewegen buiten de sfeer van hun activiteit, die bij uitstek economisch is en niet cultuurdragend, wanneer wij zo de programmaverzorging gemakshalve mogen noemen. Wel hoort men allerwege stemmen opgaan dat de bedrijven, vakverenigingen en collectiviteiten een modern mecenaat moeten gaan vormen, maar vooralsnog zijn de leidende figuren die door hun beslissingen in deze groepen de doorslag zouden moeten geven, nog niet mede op hun culturele kwaliteit geselecteerd. Mede op grond van deze overwegingen zal het noodzakelijk zijn, dat de fabrikant iedere directe invloed op het programma dient te worden ontzegd”⁴⁾.

Dus een economische eenheid worde programmaverzorging ontzegd, maar geen daartoe speciaal in het leven geroepen en door het bedrijfsleven in stand gehouden cultuurdragende organisatie. Met betrekking tot hetzelfde vraagstuk in Duitsland heeft de omroepsocioloog Gerhard Eckert eens het volgende geschreven:

„Kultur wird nicht nur im staatlichen, städtischen oder auch öffentlich-rechtlichen Rahmen geboten, sondern das Individuum, als Ausgangspunkt aller schöpferischen Leistung, kan mindestens ebensogut im Rahmen privater Initiative zur Geltung kommen. Wer diese Tatsache leugnen wollte, würde an der Grundlage der westlichen Kultur überhaupt rütteln und das Heil allein von einer staatlich gelenkten Kulturpflege erwarten müssen. Hier also scheiden sich in Wahrheit die Geister.

„Auf das Fernsehen angewendet bedeuten solche Erkenntnisse, dass die auf eine staatliche Gebühr gegründete Sicherheit einen öffentlichen Dienst unabhängig von der Gunst des Massen macht. Aber die bedeuten doch nicht, dass ein etwaiger zweiter, andersartige organisierter Dienst a priori kulturlos sein müsste. Nicht die Leistung der Rundfunkanstalten oder gar die

Fortführung ihrer Fernsehprogramme wird in Frage gestellt, sondern ihr überheblicher Anspruch, heute und in Zukunft die alleinigen Träger kultureller Verantwortung für das Fernsehen zu sein.

Warum sollten etwa die Kirchen, die seit Jahrtausenden Initiator und Träger von Kunst und Kultur sind (obwohl sie auf Almosen oder Kirchensteuer angewiesen sind), warum sollte etwa die Wirtschaft, die seit langer Zeit als Mäzen der Kunst in Erscheinung tritt (obwohl sie vom Absatz ihrer Produkte abhängig ist), warum sollten die Zeitungen oder Zeitschriften, die der Kultur seit langen eine verständnisvolle Pflegestatt bieten (obwohl sie auch Anzeigen veröffentlichen), — warum sollten sie alle und manche andere schlechtere Bürger für eine kulturelle Leistung auch im Fernsehen als die Rundfunkanstalten sein?"⁵⁾.

Het is niet de organisatievorm, die beslissend mag zijn over al dan niet toelaten tot de televisie, maar het zijn de zekerheden, die worden geboden, dat men de programma-verzorging ernstig neemt. Deze zekerheid kan door een commerciële t.v.-organisatie eveneens worden gegeven, bijv. door de instelling van een programmaraad. Men kan zelfs aan de Overheid de benoeming der leden van de raad ter goedkeuring voorleggen. De beide staatssecretarissen gaan in hun beleidsnota nog verder door een door de Overheid in te stellen programmaraad en reclame-raad in het vooruitzicht te stellen. Het instellen van deze kroonraden moet niet worden gezien als een verschuiven van de verantwoordelijkheid naar de Overheid. De verantwoordelijkheid blijft uitsluitend berusten bij de directie van de commerciële omroepmaatschappij, omdat het onjuist is de Overheid te belasten met een verantwoordelijkheid, waartoe zij niet geroepen kan zijn.

Ziehier het fundamentele verschil met de omroepen, die geheel en al autonoom zijn, omdat de controle op de uitzendingen overgenomen is door artikel 6 van het Televisiebesluit 1956 repressief is. Dit preventieve toezicht op de commerciële televisie verzekert, dat niets wordt uitgezonden, dat gevaar kan opleveren voor de veiligheid van de Staat, de openbare orde en de goede zeden, zoals het in art. 4 van het betrokken Televisiebesluit heet.

De controle op de programma's via raden zouden wij evenwel aanvullend willen zien. Belangrijker lijkt het ons om de garanties voor een verantwoord programmabeit te leggen bij het beleid van de omroep zelf en bij het publiek, dat in zijn waardering en afkeuring een maatstaf is voor programmasamenstellers. Incidentele onderzoeken, waarvan de Hilversumse omroepen zich steeds afzijdig houden, tonen duidelijk aan, dat het niet te gewaagd is te spreken van een voldoende kritisch vermogen, waaraan gezin en kerk, school en jeugdbeweging, volkshogeschool, krant en tijdschrift gezamenlijk hebben meegewerkt. Uit een door het N.I.P.O. in april ingesteld onderzoek blijkt, dat, op de vraag welke soort programma's het publiek meer zou willen zien bij keuzemogelijkheid, de volgende antwoorden uit de bus komen:

25 pCt. vraagt meer toneel en televisiespelen,

15 pCt. meer films,

9 pCt. meer nieuws, actualiteiten, journaal,

8 pCt. meer sportverslagen (van de vrouwen slechts 3 pCt., maar van de mannen 14 pCt.),

9 pCt. verlangt meer opera en operette,

8 pCt. meer amusementsprogramma's,

5 pCt. meer cabaret en kleinkunst⁶⁾.

Verscheidenheid in programma's kan slechts worden toegejuicht en dan is het vanzelfsprekend, dat een nieuwe organisatie, die acht slaat op openbare orde en goede zeden, deze verscheidenheid vergroten kan en de culturele eenvormigheid, die ons steeds nauw omsluit, kan helpen doorbreken. Programmaverscheidenheid, mits geen kwalitatief programmaverschil, bevordert culturele spreiding. Eenzelfde verscheidenheid, waarbij één der programmaverzorgende organisaties de grootste greep op het publiek heeft, veronderstelt een te eenzijdige beïnvloeding. Deze laatste opmerking heeft niets uitstaande met het al of niet bestaan van onafhankelijke televisie, omdat dit gevaar ook dreigt bij de tegenwoordige vrije omroepen en zich ook inderdaad voordoet, omdat een duidelijk kwalitatief verschil te constateren valt tussen de prestaties van de televisiepartners.

Bevordering van nihilisme?

Wat betekent het, wanneer aan de tegenwoordige omroep-

(advertentie)

U kunt Uw beleggingsrisico verdelen over ruim 200 vooraanstaande

Waarom zoudt U meer risico nemen dan nodig is? Door aankoop van een aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verkrijgt U in feite een volledige aandelenportefeuille, veilig verdeeld over ca. 200 zorgvuldig geselecteerde ondernemingen. Zodoende komen U de voordelen van aandelenbezit ten goede en ligt een aantrekkelijk rendement binnen Uw bereik.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

ondernemingen

ROD

programma's onafhankelijke programma's worden toegevoegd? Betekent het, dat de reclametelevisie de christelijke omroep doodt en straks zeer veel aan alle cultuur en religie tegengestelde programma's onze huiskamers vult, zoals door de A.R.-fractieleider Dr. Bruins Slot is gesteld in een rede op de op 10 juni gehouden deputatenvergadering van zijn partij⁷⁾? Of heeft N.C.R.V.-voorzitter Roosjen gelijk wanneer hij de staatssecretarissen verwijt, dat door invoering van onafhankelijke televisie het nihilisme in een voorrechte positie wordt gebracht⁸⁾?

Uit een ander N.I.P.O.-onderzoek is komen vast te staan, dat 68 pCt., dus meer dan $\frac{2}{3}$ van de kijkers geporteerd is voor een tweede programma, waarvan de programma-voorzorging wordt opgedragen aan een nieuwe, van de Hilversumse omroepen onafhankelijke organisatie. Onafhankelijke televisie wil dan ook zeggen, dat de programma's niet gebonden zijn aan bepaalde geestelijke, godsdienstige en/of politieke richtingen. Dit houdt niet in, dat bepaalde uitzendingen niet onderwerpen zouden mogen behandelen betreffende godsdienstige, geestelijke of wereld-beschouwelijke stromingen of systemen.

De onafhankelijkheid van de commerciële t.v. voegt aan dergelijke uitzendingen mogelijk nog een nieuw element toe, namelijk die van vrij-zijn van propaganda. Het onderwerp zal als programmastof worden gekozen om het belang of de belangwekkendheid hiervan, maar niet om het feit, dat de gebeurtenis past in het gehele propaganda-systeem en dienstbaar wordt gemaakt aan het uitdragen van principiële doeleinden van de omroep. Een onafhankelijkheid, door de hogleraar-directeur van de Rijksacademie voor Beeldende-Kunsten, Prof. Dr. N. R. A. Vroom, aldus geadstruced: „Wanneer de K.R.O. een pater, die missionarisarbeid heeft verricht op de Key-eilanden, voor de camera laat vertellen over land en volk daar, dan heeft deze uitzending, hoe je het ook wendt of keert, uitgesproken het karakter van een katholieke uitzending en is in principe bestemd voor katholieken. Wanneer deze zelfde pater precies hetzelfde doet voor de camera van de commerciële t.v., dan is dit een algemene uitzending, die door iedereen

zal worden genoten voor wat zij waard is, zonder de bijgedachten, dat hij eigenlijk naar een katholieke uitzending zit te kijken. Wanneer de V.A.R.A. een programma wijdt aan de spoorwegstaking, dan worden, hoe men het ook bekijkt, de verdiensten van de stakers in het licht van de arbeidersontwikkeling door de toeschouwers gezien als gemonopoliseerd door de V.A.R.A. (of P.v.d.A. zo U wilt), terwijl dit programma, door de commerciële t.v. gebracht, bij niemand associaties zal forceren, als zou deze spoorwegstaking anders dan van een enorm belang zijn geweest voor de gehele sociale structuur in ons land⁹⁾.

De onafhankelijkheid vergroot dus tevens de culturele verscheidenheid van het totale Nederlandse programma. De vrees, dat de onafhankelijke programma's een grotere aantrekkingskracht zullen uitoefenen op het publiek, zou, wanneer die vrees dus inderdaad bij de omroepen bestaat, een erkenning impliceren, dat de zuilenomroep in zijn geestelijke bagage niet de potenties meedraagt, waarmee de aantrekkingskracht van de onafhankelijke programmering kan worden weerstaan. Een vrees, die gelijktijdig een erkennen van tekortschieten inhoudt, maar ook, dat de zuilenomroep misschien zelfs minder kan bijdragen tot de culturele ontwikkeling van de kijkers dan de onafhankelijke omroep!

's-Gravenhage.

Dr. P. GROS.

Literatuur

1. P. Gros: „Commerciële exploitatie van een tweede televisie-net” in „E.-S.B.” van 18 juni 1958.
2. A. Koolhaas: „Kwaliteit is ook cultuur”, in *Het Parool* van 2 mei 1956.
3. T. T. ten Have: „Problemen rondom de commerciële televisie”, in *Paraat*, van 17 september 1958.
4. G. v. d. Wal: Rede t.g.v. de opening van de Utrechtse Najaarsbeurs 1958, van 28 augustus 1958.
5. Gerhard Eckert: „Monopol oder Wettbewerb im deutschen Fernsehen”, blz. 21, München 1958.
6. N.I.P.O., bericht no. 839, 29 mei 1961.
7. Trouw, 10 juni 1961.
8. N.C.R.V.-Omroepgids, 3 juni 1961.
9. D. de Vilder: „Nederland krijgt commerciële televisie” in *Aviadvne* van december 1956.

Surinaamse kanttekeningen (Derde kwartaal 1961)

Sedert de aanvang van het jaar is er een zekere spanning te constateren tussen de particuliere en de overheidssector in de financieel-economische ontwikkeling. Het particuliere bedrijfsleven bevindt zich in een gezonde expansieve situatie, gekenmerkt door verhoging der omzetten, oprichting van nieuwe en uitbreiding van bestaande bedrijven en daarnaast slechts een onbetekenend aantal faillissementen. Anderzijds is de financiële positie van het Land snel verslechterd. In hoeverre deze spanning in een acuut stadium zal geraken zal in hoge mate afhangen van het in het komende jaar te voeren beleid.

Gelijktijdig met het indienen van de Begroting voor 1962 publiceerde de Minister van Financiën een brochure welke meer beoogt te zijn dan een populaire toelichting op deze Begroting. Deze brochure, getiteld „De Toestand van 's Lands Financiën”, analyseert de situatie in feite op grond van de niet-toegepaste adviezen van het Rapport Lieftinck-Goedhart¹⁾. Deze adviezen hadden betrekking

op het gevaar van te snel stijgende overheidsbestedingen, ook al vonden deze plaats in de produktieve sector — zij het op lange termijn.

In stede van de aanbevolen temporisatie der ontwikkelingsplannen is men overgegaan tot een versnelling, hetgeen blijkens deze brochure zelfs een belangrijke begrotingsoverschrijding in 1960 tot gevolg had. Deze bedroeg ongeveer Sf. 8,3 mln. ofwel ruim 10 pCt. van de totale begroting. Geconstateerd wordt dat ook in 1961 een overrealisatie plaatsvindt, hetgeen reeds merkbaar is door liquiditeitsmoeilijkheden. Kon gedurende de afgelopen jaren nog worden geput uit extra reserves uit vroegere jaren, deze zijn thans niet meer aanwezig. Over het beleid met betrekking tot het Tienjarenplan, waarover later, wordt in deze brochure weinig gesproken.

De Minister analyseert het financiële beleid van de Regering op grond van drie criteria en wel: Ontwikkeling, Budgettair en Monetair, waarbij het eerste het richtsnoer is voor het wenselijke en de beide andere voor het mogelijke. Het wenselijke wordt daarbij minimaal bepaald door de

¹⁾ Rotterdam/Paramaribo; zie „E.-S.B.” 1959, blz. 1082.

bevolkingsaanwas, de produktiviteit der investeringen en de gewenste toename van het nationaal inkomen. Het mogelijke kan volgens dit betoog worden verruimd, voor zover het betreft het budgettaire criterium, door verhoging van de eigen financiële krachtsinspanning en door hulp van buiten. Bij dit laatste wordt de hoop uitgesproken, dat de voorwaarden waaronder en de verhouding waarin Nederland deelneemt aan de financiering van het Tienjarenplan kunnen worden gewijzigd en dat aan de financieringsgetallenverhouding (schenking 1, lening 1 en Suriname zelf 1) thans geen sacrale betekenis zal worden toegekend.

In de brochure worden geen wegen aangegeven ter verhoging van de eigen krachtsinspanning, hetgeen valt te betreuren, daar juist dit de belangrijkste remedie dient te zijn voor de thans vrijwel acute financieel-economische moeilijkheden. Leningen in het buitenland, voor zover deze zullen kunnen worden gerealiseerd, zullen in het algemeen slechts een verschuiving van de bestaande moeilijkheden naar latere datum betekenen.

De Begroting voor 1962 van het Tienjarenplan biedt hiervoor zeker geen aanknopingspunt: Bij een nieuwe verhoging van de totale uitgaven wordt meer dan voorheen de kwantitatieve nadruk gelegd op de niet-produktieve sectoren bij een besteding welke bijna het dubbele bedraagt van het maximaal toelaatbare volgens het Rapport Lief-tinck-Goedhart. De hieronder volgende tabel geeft een verkorte vergelijkende begroting voor de laatste vier jaren.

	1959	1960	1961	1962
	(in pCt. van het totaal)			
Direct produktief	28	38	42	39
Indirect produktief	54	44	41	39
Sociale sectoren	14	15	14	18
Beheer en onvoorzien	4	3	3	4
	(in Sf. mln.)			
Totale begroting	18,0	22,0	24,0	25,5
Maximaal toelaatbaar volgens Lief-tinck-Goedhart	14,0	17,5	13,7	13,7

Hierbij dient te worden aangetekend, dat de indirect produktieve sector in absolute cijfers ongeveer gelijk bleef en dat het gestegen cijfer voor de direct produktieve sector sedert 1959 vrijwel uitsluitend ten goede komt aan agrarische doeleinden. Voor industrie-ontwikkeling werden in deze jaren slechts kleine bedragen gevoteerd (1961: Sf. 1,0 mln.; 1962: Sf. 0,6 mln.). Hoewel de Minister van Economische Zaken thans veel belangstelling toont voor deze industrie-ontwikkeling kan, gezien het beperkte bedrag uit Tienjarenplanfondsen, op korte termijn waarschijnlijk weinig worden gerealiseerd. Van een verhoogde produktiviteit in de agrarische sector, welke op grond van de geïnvesteerde bedragen verwacht mocht worden, blijkt nog weinig. Het agrarische aandeel in de export neemt langzaam maar zeker af.

De huidige financieel-economische moeilijkheden van de Overheid kunnen aan de hand van het hierboven vermelde in hoofdzaak worden teruggebracht tot het probleem van de gevolgen van een voortgezette overbesteding door de Overheid op sociaal en infrastructureel terrein. En daarbij is de situatie thans reeds dermate voortgeschreden, dat het niet voldoende is, terug te keren naar de door het Rapport Lief-tinck-Goedhart aangegeven weg. Verder strekkende maatregelen zullen noodzakelijk blijken te zijn.

Het Jaarverslag over 1960 van de Centrale Bank van Suriname ademt reeds in deze geest. Daarin wordt geconstateerd, dat de toeneming van de geldhoeveelheid in

de beide laatste jaren bepaaldelijk veel groter is geweest dan de geschatte groei van het nationaal inkomen: Uit een sedertdien aangevangen „Financiële en Monetaire Kwartaalstatistiek van Suriname” (Uitgave van het Algemeen Bureau voor de Statistiek) blijkt, dat deze ontwikkeling zich in dit jaar voortzette. De totale geldhoeveelheid, gemeten naar primaire en secundaire liquiditeiten, bedroeg (in duizenden Surinaamse guldens) op:

31-12-1959	44.376
31-12-1960	48.525
30-6-1961	50.856

Daartegenover nam de toename in besparingen af. Zelfs bleek in het eerste halfjaar van dit jaar bij de Surinaamse Postspaarbank een ontsparing te zijn opgetreden, hetgeen in vele jaren niet is voorgekomen. Gedurende het jaar 1960 nam de netto buitenlandse valutapositie van de Centrale Bank af van Sf. 37,6 mln. tot Sf. 33,6 mln. Op 26 september 1961 was deze verder gedaald tot Sf. 30,1 mln. Het valt derhalve niet te verwonderen, dat de inmiddels afgetreden President in zijn algemene beschouwing over de economische ontwikkeling (op blz. 24) o.a. het volgende stelt:

„In het verslag over 1959 heb ik het nodig gevonden veel aandacht te besteden aan het rapport van de missie Lief-tinck/Goedhart en daarbij de stellige verwachting uitgesproken dat het rapport bestemd is om in de eerstvolgende vijf tot tien jaren mede als basis te dienen bij het bepalen van het financiële en monetaire beleid. Deze verwachting is in het verslagjaar nog niet in vervulling gegaan. Het is te hopen, dat de loop van de omstandigheden niet dusdanig zal zijn, dat op een gegeven ogenblik scherpere maatregelen dan die, welke in bedoeld rapport werden aanbevolen, nodig zullen zijn om ernstige verstoringen van het economische evenwicht op te heffen”.

En op blz. 25:

„Het is mijn stellige verwachting dat Regering en Staten de gelegenheid niet zullen laten voorbijgaan de belangrijkste adviezen van het rapport Lief-tinck/Goedhart tijdig ten uitvoer te leggen. De reeds opgetreden verstoring van het budgettaire evenwicht kan, indien zij aanhoudt, gemakkelijk leiden tot verstoring van het monetaire evenwicht, waarbij de sociaal onrechtvaardige toestand zal ontstaan dat de economisch minder bedelenden in reëel inkomen nog achteruitgaan, terwijl het welstandsverschil tussen deze groep en een kleine economisch geprivilegeerde groep groter en groter wordt”.

In de hierboven reeds besproken brochure van de Minister van Financiën worden aan de hand van sedertdien beschikbaar gekomen cijfers de geschetste verstoringen op een duidelijke wijze gesignaleerd. Evenwel kan uit de aangeboden Ontwerp-Begroting voor 1962 niet worden gededuceerd, dat men thans reeds toe is aan de uitvoering van adequate maatregelen ter beteugeling van de consequenties. De enige maatregel in voorbereiding, die kan worden genoemd, is de bij het Ministerie van Economische Zaken in studie zijnde Ontwerp-Landsverordening ter beteugeling van het afbetalingskrediet.

Het feit dat een zeer belangrijk deel der consumptie-artikelen wordt geïmporteerd is voorshands een goed tegenwicht tegen een mogelijk optredende inflatoire stijging van het binnenlandse prijspeil. Gedurende het derde kwartaal van dit jaar bedroeg het indexcijfer (basis: derde kwartaal 1953) van de prijzen van het levensonderhoud te Paramaribo 120 tegenover 119 in de overeenkomstige periode in 1960. Typerend is echter, dat voor goederen van buitenlandse oorsprong een daling optrad van 108 naar 107 en voor goederen van binnenlandse oorsprong een stijging van 128 naar 131.

De prijsstijging van de importgoederen sedert 1953 kan voor een groot deel worden verklaard door de verhoging der invoerrechten in 1957. Sederdien wordt in grote lijnen het wereldprijsspeil gevolgd. De prijsstijging der binnenlandse goederen kan vrijwel geheel worden toegerekend aan verhoogde produktiekosten in geldeenheden. Deze verhoogde produktiekosten zijn ongetwijfeld eveneens de hoofdoorzaak van de exportmoeilijkheden voor bepaalde artikelen, zoals koffie, kokosolie en thans ook suiker. Sedert de in het tweede kwartaal van dit jaar ingevoerde invoerverboden van deze artikelen ter ondersteuning van de binnenlandse producenten ²⁾ groeide op de binnenlandse markt een duidelijke opwaartse afwijking van het prijspeil dezer artikelen ten opzichte van het wereldmarktpeil.

Bij een vrijwel onveranderd prijspeil van de geïmporteerde consumptie-artikelen uit de bestedingsdrang zich ten opzichte van die artikelen in een grotere vraag. Dit heeft voor de betrokken importhuizen een verhoogde omzet ten gevolge, hetgeen een gunstige ontwikkeling voor deze branche stimuleert. Het aantal aanvragen voor bedrijfsvergunningen voor groot- en kleinhandel is sterk stijgende en de bestaande bedrijven breiden uit en moderniseren.

In september verscheen het voorlopig-verslag van de Bedrijfs- en Beroepstelling 1961 van het Algemeen Bureau voor de Statistiek. Van de in totaal getelde 6.621 bedrijven (uitgezonderd overheidsbedrijven, landbouw en onderwijs) waren 3.520 handelsbedrijven, waarvan 2.124 in de stad Paramaribo. Deze bedrijven hadden 5.873 man personeel in dienst van het totale aantal van 20.868 geëmployeerden bij de bedrijven. Het gemiddelde looninkomen (Sf. 2.000 per jaar) was na dat bij de mijnbouw (Sf. 3.424 per jaar) het hoogste. Het valt derhalve te begrijpen, dat er zonder sterke stimulansen bij de handelaren weinig neiging bestaat tot het zich interesseren voor industriële produktie.

Het dominerende belang van de grootbedrijven voor de werkgelegenheid blijkt uit de cijfers betreffende de bedrijven gerangschikt naar grootte. In het gehele land zijn er 29 bedrijven met meer dan 100 man personeel en 6.597 met minder dan 100 man. Van deze grootbedrijven zijn er 26 in Paramaribo gevestigd. Hierover zijn nadere gegevens gepubliceerd, waaruit blijkt, dat zij gezamenlijk 11.428 man in dienst hebben tegenover een totaal aan personeel van 6.978 van de overige 3.886 in de hoofdstad gevestigde bedrijven. Daarenboven is het gemiddelde jaarloon bij deze grootbedrijven Sf. 2.402 tegenover Sf. 1.641 bij de overige bedrijven. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het sociaal-economisch niveau van het gehele land

²⁾ Zie „E.-S.B.” 1961, blz. 869.

INGEZONDEN STUKKEN

Economisch oordeel, voordeel en vooroordeel

Drs. J. Dekker te 's-Gravenhage schrijft ons:

In een kort artikel van Drs. P. van Zuuren, getiteld „Van pyramide tot paddestoel” („E.-S.B.” van 5 juli 1961) werd een opmerkelijke beeldgrafiek inzake inkomensverdeling in de Verenigde Staten geproduceerd en voorzien van commentaar. De strekking van het geheel was, dat een revolutie op het gebied van de inkomensverdeling in de Westerse maatschappij kan worden aangetoond. Met de hulp van de Amerikaanse hoogleraar Walter Mitchell Jr.

thans wordt bepaald door slechts enkele grootbedrijven, hetgeen een belangrijke factor kan zijn voor de industriële planning.

Hieronder volgen nog enkele veel voorkomende beroepen met hun gemiddelde jaarloon ter oriëntering:

Beroep	Aantal	Jaarloon in Sf.
Kleermaker	228	978
Winkelassistent	1.108	1.242
Timmerman (algemeen)	622	1.823
Mijnwerker	725	2.314
Kantoorbediende (alg.)	1.017	2.619
Academisch gevormden (alg.)	50	13.514

De zeer wisselvallige regenval was van nadelige invloed op de landbouw. Verwacht kan worden, dat de citrusoogst gedeeltelijk en de koffie-oogst geheel mislukt. Misschien is het laatste een tijdelijke oplossing voor het koffieprobleem, daar ten gevolge van de te hoge prijs de koffie-oogst van 1960 nog grotendeels onverkocht is. Inmiddels werd een Stichting Surinaamse Koffieproducenten Centrale opgericht, welke belast is met de voorlopige financiële steun aan de producenten door het Ministerie van L.V.V. Ook in de jaren dertig bestond een dergelijke Centrale. In afwachting van een nieuwe Plantenbeschermingsverordening is de keuring van agrarische produkten bij invoer verscherpt.

De bauxietuitvoer bedroeg t/m augustus 2½ mln. ton, even veel als in de overeenkomstige periode van 1960. De belangstelling voor de in het Corantijngebied aangetroffen bauxietvoorkomens blijkt groot te zijn. De Overheid is thans doende een beslissing te nemen inzake te verlenen concessies. In het algemeen kan worden verwacht dat de bauxietontginning en -verwerking binnenkort een belangrijke uitbreiding zal ondergaan. Dit is eveneens het geval in Frans Guyana, alwaar verwacht wordt, dat Kayser in 1962 zal beginnen met de exploitatie van de concessies bij Kaw. De om verscheidene redenen afgenomen belangstelling voor Afrikaanse bauxiet zal aan de gestegen belangstelling voor de Guyana's niet vreemd zijn.

De scheepvaartverbinding met Europa werd uitgebreid met een vierwielijkse dienst van de Hornlinie. Deze lijndienst geschiedt in samenwerking met de French Line, zodat deze combinatie iedere twee weken een afvaart heeft in beide richtingen. Een door de Overheid geëntameerde regelmatige verbinding met de Nederlandse Antillen mocht bij gebrek aan lading nog niet de gewenste belangstelling ondervinden.

Paramaribo, oktober 1961.

G. C. A. MULDER, B.Sc., Ps.D.

vindt in de hogere inkomensklassen dan voorheen. Deze paddestoel vormt een schril contrast met de oude, pyramidale inkomensopbouw en is dan ook „een teken des tijds”. Daarom besluit de auteur zijn artikel met de volgende conclusie: „De paddestoelgrafiek is . . . een symbool van een nieuwe ontwikkeling op alle levensgebieden . . . niet alleen in de Verenigde Staten doch ook in toenemende mate in Europa. Verstandig zijn diegenen, die hun daden mede laten bepalen door dit perspectief”.

Ziedaar; de teerling is geworpen! Het paddestoeleffect van de atoombom heeft zich tenslotte gelukkig voortgezet tot op het hoogst eigen terrein van de inkomensverdeling! De vraag is nu: wat doet men ermee? Is het tijdstip werkelijk aangebroken, waarop men voor alle terreinen van het leven de leuze „Van pyramide tot paddestoel” dient aan te heffen? Strijdt dit niet al te duidelijk met een andere opvatting waarin wordt gehuldigd dat er niets nieuws onder de zon zou zijn?

Het is naar mijn mening zoals Prof. Van Beusekom in „E.-S.B.” van 2 augustus stelt: de beeldgrafieken van Prof. Walter Mitchell zullen menigeeen tot nadenken hebben gestemd! ¹⁾

Maar waarschijnlijk zullen zij ook menig lezer gebracht hebben tot het opwerpen van enkele bedenkingen. Want een diepgaande bestudering van de afbeeldingen geeft grond aan de veronderstelling dat deze in niet onbelangrijke mate beïnvloed moeten zijn door:

- 1e. de keuze van het jaar 1929 als uitgangspunt;
- 2e. de vrij willekeurige onderverdeling van de beoordeelde periode;
- 3e. de ongelijke omvang van verschillende inkomensklassen, t.w. nu eens \$ 1.000, dan weer \$ 2.500;
- 4e. het ontbreken van een nadere differentiatie in de inkomens beneden de \$ 1.000 en boven de \$ 10.000 per jaar.

Alleen reeds het overwegen van een correctie der beeldgrafiek wat betreft het laatste punt doet de gedachte rijzen, dat zowel de pyramidale vorm als de paddestoel kunnen overgaan in een soort langgerekte en rechtopstaande spoelvorm. Immers, wanneer men afziet van een verfijning

¹⁾ H. G. van Beusekom: „Pyramides, paddestoelen en woningwetwoningen” in „E.-S.B.” van 2 augustus 1961, blz. 744.

„naar beneden”, dan kan een grafische voorstelling worden verkregen die overeenkomst vertoont met een bevolkingspyramide. Wordt boven een willekeurig gekozen maximum geen verdere differentiatie toegepast, dan ontstaat het gewenste paddestoeltype. En tenslotte: past men de differentiatie van het geheel zoveel mogelijk aan bij de bestaande, maatschappelijke stratificatie en rangorde, dan verkrijgt men mijns inziens een soort dubbele pyramide of spoel, waarvan het dikke gedeelte in de loop der jaren een geleidelijke opschuiving „naar boven” ondergaat. Ook hier komt het er dus weer op aan, van welke kant(en) men de zaak benadert en belicht.

Ergo, van een revolutionaire gang van zaken en een „Umwertung aller Werte” is geen sprake; de ontwikkeling naar een voortdurend hoger, reëel loon van een steeds groeiende massa heeft zich langs evolutionaire wegen voltrokken. Kortom, de algemene welvaart in de industrielanden wordt steeds groter . . . hetgeen een ieder reeds wist! Uit de Amerikaanse grafiek blijkt dan ook dat het gemiddeld reëel inkomen van 1929 tot 1960 is toegenomen en dat het daarna nog verder zal stijgen. Daarom is een absolute economische „Verelendung” hier kennelijk niet in het geding, wat overigens Marx ook zelf al wel had voorzien. Men moet immers aannemen dat hij, die in de toekomst een steeds verdergaande vermogensconcentratie voorzag, met zijn opvatting over een te verwachten „Verelendung” heeft getracht aan te geven, dat er maatschappelijk gesproken in het algemeen een *relatieve* positieverslechtering, een *relatieve* ²⁾ „Verelendung” van de groep loon- en pensioentrekkenden e.d. ten opzichte van de groep „zelfstandigen” zou ontstaan. Deze relatieve achteruitgang in maatschappelijke positie, gepaard gaande met statusverlaging en prestigeverlies beschouwde hij als een van die verschijnselen, die „weil sie *gesellschaftlicher* Natur sind, *relativer* Natur sind” ³⁾. Maar de behandeling van deze economisch-sociologische kwestie en het daaruit voortvloeiende onderzoek, of deze bewering van Marx al dan niet juist is geweest, valt buiten het bestek van dit betoog.

²⁾ Vgl. R. C. Kwant: „Philosophy of labor”, Pittsburg 1960.

³⁾ Artikel van Karl Marx over loonarbeid en kapitaal in de „Neue Rheinische Zeitung”, 1849.

Van pyramide tot paddestoel, van paddestoel tot balk?

Drs. A. L. M. Schweitzer te Eindhoven schrijft ons:

In zijn artikel „Van pyramide tot paddestoel” („E.-S.B.” van 5 juli 1961) meent de heer P. van Zuuren een bijzonder interessante ontwikkelingstendens, niet alleen op het gebied van de inkomens- en vermogensverdeling, maar ook op andere meer algemeen maatschappelijke gebieden te kunnen signaleren. Het betoog van de heer Van Zuuren berust op vergelijking van een aantal statistische gegevens waarvan hij een enkele in zijn artikel publiceert. Bij de vergelijking valt hem op dat de modale klasse, bijv. in het geval van de inkomensverdeling, bij het verstrijken van de tijd bij een hogere abciswaarde c.q. gemiddeld gezinsinkomen per jaar in dollars met constante koopkracht, komt te behoren. Dit gegeven leidt inderdaad tot de conclusie dat de door hem gekozen beeldgrafieken een vormverandering ondergaan die bijzonder juist is weer te

geven door de aardige slogan: „Van pyramide tot paddestoel”.

De heer Van Zuuren is voorzichtig en doet samen met zijn Amerikaanse bron slechts een prognose voor 1975. Zij stellen dat in dit jaar de pyramidale vorm van de gekozen beeldgrafiek volledig vervangen zal zijn door de paddestoelvorm. Zonder ook maar enigermate minder voorzichtig te zijn had de heer Van Zuuren zijn prognose door kunnen trekken tot het jaar 2000. Zijn nog frapperender stelling had dan kunnen luiden: „Zal de beeldgrafiek voor omstreeks het jaar 2000 niet de markante vorm hebben van de balk, waarbij na afronding 100 pCt. van de Amerikaanse gezinnen te vinden zal zijn in de inkomensklasse „\$ 10.000 en hoger”?”

Tot zover moge ik uitweiden over de eerste kolom van het artikel van de heer Van Zuuren. Gaarne wend ik mij

nu tot de tweede kolom, waarin hij enige bespiegelingen omtrent zijn stelling neerlegt. Allereerst richt ik mij tot de alinea waarin hij de keuze der klasse „\$ 10.000 en hoger” behandelt. Hij spreekt hier over een „kleine onzuiverheid”, die de samenstellers van de grafiek gaarne vergeven wordt op basis van de goed gevonden ironische opmerking: „Wellicht schamen zij zich voor de hoge inkomens van filmsterren en baseballspelers”. Uit de rest van zijn betoog blijkt echter dat de heer Van Zuuren deze opmerking geenszins ironisch heeft bedoeld, temeer omdat hij zijn betoog tevens uitstrekt over vermogensverdeling, ondernemingsgrootte e.d. Hij ziet niet dat juist de „kleine onzuiverheid” de kern van de zaak bevat, een kern die een aantal „captains of industry” — zo men wil managers — omvat die ieder voor zich trachten het aandeel in de markt van hun bedrijf, het belang van hun bedrijf in andere ondernemingen en daarmee hun persoonlijke economische macht zo snel mogelijk te vergroten, waarbij uiteraard zeer velen door toedoen van groteren sneuvelen. De kop van de paddestoel van de heer Van Zuuren vormt op zich weer een pyramide die steeds steiler wordt. En als de heer Van Zuuren Marx met de kop van zijn paddestoel wil

Arme landen worden armer

De valutareserve van de ontwikkelingslanden van \$ 12 mrd. verminderde in het tweede kwartaal van dit jaar met bijna \$ 500 mln. De rijke industrielanden, uitgezonderd Groot-Brittannië, West-Duitsland en Japan, werden nog rijker aan goud en deviezen. Deze schrille tegenstelling is ontleend aan een samenvatting van een onlangs gepubliceerd onderzoek van het Britse Departement van Handel in „Konjunktur von morgen” dd. 12 oktober 1961 van het „Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archiv”.

De toenemende achterstand van de arme landen blijkt ook uit de ontwikkeling van de export. Tijdens de periode van 1954 tot 1960 nam de uitvoer van industriële halffabrikaten en eindprodukten van de rijke landen als volgt toe: E.E.G.-landen: 110 pCt.; Verenigde Staten: 51 pCt., Groot-Brittannië: 38 pCt. en de „koploper” Japan: 159 pCt. Daarentegen beliep de stijging van de uitvoer van halffabrikaten en eindprodukten door „de overige wereld” in de periode 1957-1960 nog geen 10 pCt. De groei van de uitvoer van deze goederencategorie (zonder voedingsmiddelen) door de twaalf belangrijkste Westelijke industrielanden betrof in de periode 1954-1960 in hoeveelheden 60 pCt.

De uitvoertoename van grondstoffen, die nog steeds in het exportpakket van de arme landen domineren, is aan nauwere grenzen gebonden dan die van veredelingsprodukten. Daarenboven verslechtert de ruilvoet voor deze landen. De gemiddelde uitvoerprijzen daalden namelijk met ca. 7 pCt. in 1960 t.o.v. 1954. Gelijktijdig werden de industriële halffabrikaten en eindprodukten op de wereldmarkt met ca. 11 pCt. duurder. In het licht van deze ontwikkeling wordt de roep naar stabilisering van de grondstoffenprijzen begrijpelijk.

aanvallen dan blijkt deze wel giftig te zijn, niet voor Marx maar wel voor hemzelf.

Inderdaad, Marx heeft de Wet van Van Zuuren op het gebied der beeldgrafiek niet gezien; hij heeft echter wel de hierboven aangeduide tendens betreffende de toenemende concentratie der produktie en der economische macht gesignaleerd. Zonder de waarde van het artikel van de heer Van Zuuren aan te tasten is te stellen dat deze tendens, die door de heer Van Zuuren door middel van een „kleine onzuiverheid” gemistificeerd wordt, maatschappelijk van groter belang is. „Verstandig zijn dan ook diegenen, die hun daden mede laten bepalen door dit perspectief”.

NASCHRIFT

Pyramiden, paddestoelen, balken of spoelen, het schijnt alles een kwestie te zijn van het groeperen van cijfers. Ik ben de heren Schweitzer en Dekker dankbaar voor hun gedegen kritiek, die ik eigenlijk wel had kunnen verwachten. Toch geloof ik dat er op deze kritiek nog wel iets kan worden gezegd en daarom ben ik de redactie dankbaar dat zij mij een kort naschrift gunt.

Ik heb in „E.-S.B.” van 5 juli jl. een visie willen geven op een maatschappelijke ontwikkeling. Deze ontwikkeling komt neer op een gelijkmatiger verdeling van de groeiende welvaart. Geen van beide opponenten is er naar mijn mening in geslaagd de door mij aangegeven tendentie te ontzenuwen.

Afgezien van detailkritiek ziet de heer Schweitzer — wellicht onder de indruk van de ontwikkeling in zijn woonplaats Eindhoven — een toenemende concentratie van de produktie en van de economische macht. Ik geloof dat hij uit de statistieken van de ondernemingsgrootte kan leren dat het met die concentratie nogal meevalt en dat er heel wat mensen in deze wereld zijn die het „kleine baas” prefereren boven het „grote knecht”. De toenemende ingewikkeldheid van het bedrijfsleven zal echter maken dat de gemiddelde ondernemingsgrootte langzaam stijgt.

De bedenkingen van de heer Dekker tegen de geest van mijn betoog komen vooral hierop neer dat er van een „Umwertung aller Werte” geen sprake zou zijn. Akkoord, als hij met deze uitdrukking een revolutionaire ontwikkeling bedoelt. „Natura non facit saltum”, leerde ons de oude leermeester Marshall reeds. De „Umwertung” zal zich in vele decennia voltrekken, waarbij de natuur nog wel een handje wordt geholpen door de Staat en met name door de fiscus, die er alles op zet om de pyramide, de paddestoel, de balk of de spoel platter te maken.

Wat de „Verelendung” betreft, dit begrip laat zich niet rijmen met de aldoor groeiende welvaart. Marx leefde in een eeuw van grauwe armoede; onder „Verelendung” verstond hij een verpauperde massa die niets had te verbreken dan zijn ketenen en een wereld te winnen. De moderne arbeider, de beampte en de onderwijzer kan men geen paupers meer noemen. Zij leven thans comfortabeler dan de gegoede middenstand in de vorige eeuw en trachten zoals ieder ander hun materiële positie te verbeteren. Met „Verelendung” heeft dit niets van doen.

Tenslotte nog een algemene opmerking ter staving van mijn visie. Ons gehele onderwijssysteem is er thans op gericht dat ook in de stratigrafie der opgeleiden de pyramide zal verdwijnen. Het aantal academici bijv. stijgt niet alleen absoluut, doch ook relatief, zeer snel. Hetzelfde geldt in nog sterkere mate voor de middelbaar gevormden. De brede laag van hen die slechts lager onderwijs hebben genoten, zal

weldra tot een dun steeltje zijn teruggebracht. Nu behoef het genoten onderwijs niet parallel te lopen met de hoogte van het inkomen, doch een zekere positieve correlatie zal er wel bestaan. Alleen reeds om deze reden kan een gelijkmatiger distributie van het inkomen worden verwacht. Dit alles natuurlijk afgezien van de uitschieters naar boven en naar beneden; de uitzonderingen die de regel bevestigen.

's-Gravenhage.

P. VAN ZUUREN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

De Schatkist is na de oktoberultimo voortgegaan met het naar zich toetrekken van geld. Toch beïnvloedt dit de ruimte op de geldmarkt maar nauwelijks, omdat de dalende bankbiljettencirculatie en de stijging, zij het in beperkte mate, van de deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank voor nieuwe aanvoer van liquiditeiten naar de markt zorgen. Dat de Centrale Bank het kaspercentage op 6 pCt. heeft gehandhaafd wijst erop, dat deze in de loop der komende weken een verkrapping van de markt verwacht. Het bankwezen is allesbehalve een revolutionaire bedrijfstak. De wijzigingen, die zich in deze sector voltrekken zijn dan ook altijd zeer geleidelijk. Dat geldt ook voor de berichtgeving van deze instellingen. De Nederlandsche Handel-Maatschappij is op dit laatste gebied een stapje verder gekomen door na in het laatste jaarverslag reeds een geconsolideerde balans te hebben gepubliceerd nu ook in de maandstaten het gehele bedrijf, d.w.z. inclusief het

buitenlandse bedrijf, samen te vatten. Enerzijds betekent dit vooruitgang, omdat aan de hand der maandcijfers nu de ontwikkeling van het gehele bedrijf kan worden gevolgd. Anderzijds moet men zich realiseren, dat in de gecombineerde cijfers het ongewisse element der waardering in verband met de wisselkoersen een rol gaat spelen. Het buitenlandse bedrijf, voor 'zover uit balanscijfers naar voren tredend, blijkt bijna $\frac{1}{4}$ van het totaal te omvatten. De structuur van dit onderdeel is wel heel verschillend van het binnenlandse bedrijf. Financiering van de Overheid is in het buitenland volkomen ondergeschikt aan de bedrijfsfinanciering. Wissels treden daarbij belangrijk meer op de voorgrond dan in Nederland.

Kapitaalmarkt.

Ir. L. Schepers, directeur van de Koninklijke, heeft in een in 's-Gravenhage gehouden rede vastgesteld, dat in de afgelopen 15 jaar 90 pCt. van de kapitaalsuitgaven der Westerse petroleummaatschappijen, die in deze periode f. 40 mrd. tot f. 45 mrd. hebben bedragen, uit de winst zijn gefinancierd. De kapitaalmarkt heeft dus slechts een bescheiden, aanvullende rol gespeeld. De vervangings- en uitbreidingsinvesteringen in de komende 15 jaar raamt de heer Schepers op f. 100 mrd., d.i. gemiddeld bijna f. 7 mrd. per jaar. De huidige mogelijkheden voor winstfinanciering zijn als gevolg van de conjuncturele situatie in

gemeente

enschede

Bij de centrale administratie voor de diensten en bedrijven kan worden geplaatst een

referendaris

- Taak** De behandeling van bedrijfseconomische organisatorische vraagstukken.
- Vereist** getuigschrift doctoraal examen economische wetenschappen of afgelegde Niva-examens tot en met inrichtingsleer. Ervaring opgedaan op een accountantskantoor of bij een bureau voor bedrijfsorganisatie strekt tot aanbeveling.
- Salaris** f. 887,14 tot f. 1.145,44 per maand, de bekende toelagen inbegrepen. Vakantie-toelage 4%, vergoeding krachtens de tijdelijke ziektekostenregeling en eventueel kindertoelage.
- Aanmelding** uitsluitend schriftelijk met vermelding letter W bij de afdeling personeelszaken van de Gemeente-secretarie. Een sollicitatieformulier zal daarna worden toegezonden.
- Woning enz. gehuwden** Vlotte toewijzing van een woning zal zoveel mogelijk worden bevorderd. Reiskosten voor wekelijks gezinsbezoek en verhuiskosten worden vergoed, vaste vergoeding inrichtingskosten 5% van de bezoldiging en tegemoetkoming van 90% in pensiekosten.

GEMEENTE ROTTERDAM

Bij het

GEMEENTELIJK VERVOERBEDRIJF (R.E.T.)

vaceert de betrekking van

chef van het planbureau

Op dit bureau worden studies verricht en de planning verzorgd ten behoeve van het openbaar vervoer in het vervoersgebied van de R.E.T. Gedacht wordt aan een gegradueerd econoom, een bedrijfs-economisch geschoold ingenieur of een sociaal-geograaf.

Al naar gelang van leeftijd, bekwaamheid en ervaring geschiedt aanstelling in een der volgende rangen:

Salarisgrenzen:

planonderzoeker, f 8.607,- - f 12.507,-
 planonderzoeker 1e kl. f 10.707,- - f 13.737,-
 hoofdingenieur A. f 11.787,- - f 15.327,-

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

Aan gehuwden worden in het algemeen de reis- of pensiekosten en verhuiskosten vergoed.

Sollicitaties te richten tot burgemeester en wethouders en te adresseren aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, kamer 331, stadhuis.

Inzending binnen 14 dagen onder no. 729.

de petroleumindustrie minder groot geworden en zullen dit in de eerstvolgende jaren nog blijven. Dit zou kunnen betekenen, dat de publieke kapitaalmarkt op groter schaal ingeschakeld zou moeten worden. Hierbij rijst onmiddellijk de vraag, of deze markt, d.w.z. niet alleen en zeker niet in de eerste plaats de Nederlandse, doch ook die van andere landen, over de capaciteit zal beschikken om deze taak te vervullen. Dat verschillende markten, waaronder de Nederlandse, beslist meer zouden kunnen geven dan de laatste tien jaren aan risico-aanvaardend kapitaal is gevraagd, staat m.i. vast. De koersstijging ter beurze sedert 1950 is hiervoor een voldoende aanwijzing. De uitspraak van Ir. Schepers is, dunkt mij, voor de emissiemarkt dan ook goed nieuws. De aanhangige voorstellen tot invoering van een gedifferentieerd tarief bij de vennootschapsbelasting passen in de mogelijke ontwikkeling.

De vraag van particuliere zijde op de emissiemarkt is in de periode tot en met oktober tot een bedrag van f. 194 mln., waaronder f. 121 mln. aandelen, ingekrompen. In de vergelijkbare periode 1960 was het totale beroep nog f. 300 mln. Zouden er in 1961 geen buitenlandse emissies zijn geweest (f. 365 mln.), dan zou de overvloed de rente hebben gedrukt. Nu is door deze laatste factor sedert midden mei de rente met $\frac{1}{4}$ pCt. opgelopen.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1960	H & L. 1961	17 nov. 1961	24 nov. 1961
Algemeen	395	484 — 383	399	385
Intern. concerns	564	677 — 528	545	549
Industrie	329	437 — 331	365	363
Scheepvaart	176	223 — 174	185	184
Banken	220	251 — 218	246	247
Handel enz.	149	185 — 150	163	165

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 123,10	f. 114,90	f. 113,70
Philips G.B.	1.183 $\frac{3}{4}$	990	967
Unilever	785	898 $\frac{1}{2}$	934 $\frac{1}{2}$
Hoogovens, n.r.c.	789	767	775
A.K.U.	486 $\frac{1}{2}$	780 $\frac{1}{2}$	386
Kon. Ned. Zoutind., Ketjen ..	1.035	1.076	1.070
Zwanenberg-Organon	870	992	1.016
Rotterd. Droogdok	467	556	555
Robeco	f. 237	f. 253	f. 253
Amsterd. Bank	392	385	389 $\frac{1}{2}$

New York.

Dow Jones Industrials	616	730	733
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,20	4,15	4,12
Aand.: internationalen a)	2,80	2,92	.
lokalen a)	3,38	3,51	.
Disconto driemaands schatkist- papier	1,50	1 $\frac{1}{8}$	1 $\frac{1}{8}$

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

Efficiency

bespoedigt
Uw contacten
met gegadigden

★

Indien
Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

U reageert
op annonces in
„E.S.B.”

?

Wilt U
dit dan steeds
duidelijk
tot uitdrukking
brengen?

STAD KOPENHAGEN

UITGIFTE van

f 30.000.000,- 5 pCt. obligaties 1961

in stukken van nominaal f 1.000,- aan toonder

TOT DE KOERS VAN 100 pCt.

De ondergetekenden berichten dat zij de inschrijving op bovenvermelde obligaties op de voorwaarden van het heden verschenen prospectus openstellen op

VRIJDAG 1 DECEMBER 1961

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur

bij hun kantoren te **Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage**, voor zover aldaar gevestigd.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

De Twentsche Bank N.V.

Amsterdamsche Bank N.V.

Incasso-Bank N.V.

Lippmann, Rosenthal & Co.

Amsterdam, 23 november 1961.

AMSTEL BROUWERIJ N.V.

gevestigd te Amsterdam.

Uitgifte

van

nom. f 2.827.000,- (niet-royeerbare certificaten van) gewone aandelen

de gewone aandelen, elk groot nom. f. 1.000,- en de niet-royeerbare certificaten van gewone aandelen in stukken van nom. f. 1.000,- en nom. f. 100,- ten volle gerechtigd tot het dividend over het boekjaar 1962 en volgende boekjaren,

tot de koers van 300 pCt.

uitsluitend voor houders van claims van de thans uitstaande gewone aandelen en niet-royeerbare certificaten van gewone aandelen in diervoege, dat houders van claims van gewone aandelen recht hebben tot inschrijving op gewone aandelen of niet-royeerbare certificaten van gewone aandelen resp. houders van claims van niet-royeerbare certificaten van gewone aandelen uitsluitend recht hebben tot inschrijving op niet-royeerbare certificaten van gewone aandelen een en ander in de verhouding van nom. f. 4.000,- bestaand kapitaal op nom. f. 1.000,- nieuw kapitaal.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovenstaande (niet-royeerbare certificaten van) gewone aandelen openstellen op

dinsdag, 5 december 1961,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij hun kantoren te **Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht**, voor zover aldaar gevestigd, op de voorwaarden van het prospectus dd. 27 november 1961.

De Vereeniging voor den Effectenhandel heeft bepaald, dat de claimhandel zal aanvangen op woensdag: 29 november 1961.

Prospectussen, inschrijvingsbiljetten en voorwaarden van administratie voor de niet-royeerbare certificaten van gewone aandelen Amstel Brouwerij N.V., uitgegeven door het Hollandsch Administratiekantoor N.V., te Amsterdam, alsmede - tot een beperkt aantal - exemplaren der statuten en van het jaarverslag over 1960 zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 27 november 1961
Utrecht,

**AMSTERDAMSCH E BANK N.V.
INCASSO-BANK N.V.
ROTTERDAMSCH E BANK N.V.
CREDIET- EN EFFECTENBANK N.V.**

***Maak gebruik van
de rubriek***

VACATURES

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

FONDSSEN ANALYSE

VOLGENS GEMEEL NIEUW SYSTEEM*

Voortaan elk week in „Beleggers-Belangen”: in één oogopslag vergelijkingen in de vorm van een kaartstelsel naar kwaliteit, groei en rendement. Ook voor hen, die van hun beleggingen geen academische zaak wensen te maken. Overdrukken op stevig karton tegen redelijke prijs verkrijgbaar.

WEEKBLAD TER IN- EN VOORLICHTING
VAN DE PARTICULIERE BELEGGER

*vraag gratis proefnummer adm.
Bel-Bel, postb. 42, Schied.

KWANTITEIT of KWALITEIT ?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelsannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.-S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U bestist niet.

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling
Postbus 42 — Schiedam

Wij zoeken voor ons Economisch Bureau een

medewerker

Zijn taak - na een inwerkperiode - zal zijn het verstrekken van inlichtingen over uiteenlopende onderwerpen, betrekking hebbende op het handels- en betalingsverkeer.

Hij zal bijdragen moeten leveren voor publicaties hierover of deze in hun geheel moeten verzorgen.

De vereisten zijn:

- leeftijd 30-45 jaar
- goede stijl
- enige kennis van de handel of het bankbedrijf en van de organisatie van het bedrijfsleven.

De voorkeur gaat uit naar iemand die reeds ervaring heeft in het redigeren van economische berichten.

Brieven met volledige inlichtingen te richten aan de Afdeling Personeelzaken van het hoofdkantoor, Vijzelstraat 32 te Amsterdam.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f 22,50;
fr. p. post f 23,60; voor studenten f 19,—; fr. per post f 20,10.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

minifon, de handige zakdicteermachine van 8 ons, die - dank zij werking op batterijen, autoaccu of lichtnet - overal paraat is.

waar u heengaat ...

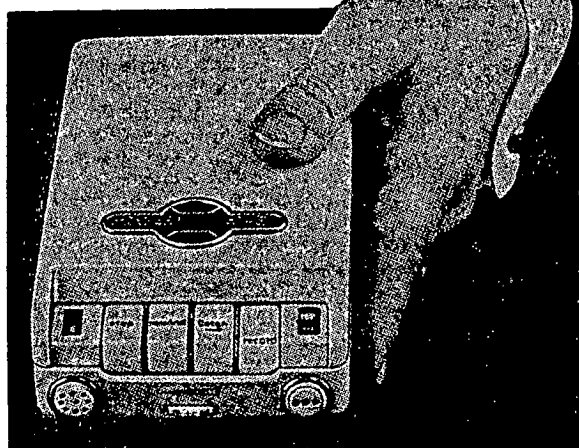
de **minifon** gaat met u mee!

thans in 3 modellen:

Attaché voor dictaat onderweg of op kantoor;

Attaché speciaal voor ononderbroken opname tot 5 uur;

HiFi ook voor perfecte muziekopname (tot 12.000 Hz.);

Veenman kantoormachines n.v.

Vraag prospectus en vermeld a.u.b. het model waarin u belang stelt.